

StiG

A photograph of two people, an older man and a younger woman, working together in a community garden. They are using long-handled tools to tend to rows of plants. The garden is lush with green foliage. In the background, there are trees, a paved path, and some buildings under a clear sky. The image is framed by a green and purple circular graphic on the left and right sides.

**Samen werken
aan een gezondere
leefomgeving
in Nijmegen**

INHOUDSOPGAVE

03	Inleiding
08	Dit is het resultaat
13	Blik op Lindenholt
27	Blik op Hatert/Grootstal
41	Vervolg
45	Bijlage 1 - In gesprek met inwoners in kwetsbare situaties
47	Bijlage 2 - Gezonde leefomgeving positioneren in ruimtelijke processen
48	Bijlage 3 - Goed gebruik van data op kaarten
49	Bijlage 4 - Verantwoording kaarten
52	Bijlage 5 - Voedselkaart stad Nijmegen
53	Bijlage 6 - Verantwoording

INLEIDING

RESULTAAT

LINDENHOLT

HATERT/GROOTSTAL

VERVOLG

BIJLAGEN

Nijmegen

Radboudumc

Radboud Universiteit

BINDKRACHT 10

AMPHI

Academische werkplaats
publieke gezondheid

Gelderland-Zuid

INLEIDING

De inrichting van de fysieke leefomgeving heeft grote invloed op de gezondheid van inwoners. Met de invoering van de Omgevingswet is er meer aandacht voor de relatie tussen de fysieke leefomgeving en de gezondheid van inwoners. Dit vraagt om domeinoverstijgende samenwerking tussen het sociaal en fysiek domein en om concreter te krijgen wat er nodig is om de leefomgeving voor inwoners gezonder te maken.

De gemeente Nijmegen werkt vanuit de afdeling Stedelijke Ontwikkeling, Stadsrealisatie en Stadsbeheer (fysiek domein) aan veel en diverse ruimtelijke projecten. Veel van deze projecten kunnen een positieve bijdrage leveren aan één of meerdere thema's van de gezonde leefomgeving. Tegelijkertijd werkt de afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling (sociaal domein) aan het versterken van de Sociale Basis met stadsdeelprogrammering. Hierin bepalen professionals en inwoners samen de thema's waaraan gewerkt wordt in het stadsdeel. Gezondheid komt naar voren als één van de belangrijke thema's. Deze processen zijn nog maar beperkt met elkaar verbonden.

De gemeente Nijmegen heeft een belangrijke stap gezet door 'bijdrage aan een gezonde leefomgeving' op te nemen als één van de leidende principes in de omgevingsvisie "**De nabije en rechtvaardige stad**". In de omgevingsvisie is met 8 thema's uitgewerkt wat een gezonde leefomgeving omvat.

8

DE GEZONDE LEEFOMGEVING

THEMA'S ZIJN:

- Beweegvriendelijke omgeving
- Gezond milieu
- Groene, gezonde en klimaatbestendige omgeving
- Ruimte voor ontmoeting en verbinding
- Gezond en sociaal wonen voor iedereen
- Functiemenging waar mogelijk
- Gezonde en duurzame voedselomgeving
- Schoon en Veilig

De volgende stap is om deze 8 thema's verder te concretiseren en deze bij de verschillende ruimtelijke processen en projecten in te brengen. Hierbij zijn drie randvoorwaarden belangrijk, namelijk:

- 1. Een goede samenwerking en afstemming** tussen verschillende afdelingen binnen de gemeente en met externe partijen bij ruimtelijke projecten (domeinoverstijgende samenwerking);
- 2. Transparantie** over hoe ruimtelijke processen lopen;
- 3. Goed zicht op de concrete behoeften** van inwoners als het gaat om hun leefomgeving.

Met participatief actieonderzoek, gefinancierd door ZonMw, werkten de gemeente Nijmegen, Bindkracht10, GGD Gelderland-Zuid, Academische Werkplaats AMPHI/Radboudumc, Radboud Universiteit en de woningcorporaties in de periode maart 2024 – juni 2025 samen aan het concretiseren van deze drie belangrijke randvoorwaarden.

Samen werken aan een gezonde leefomgeving

Participatief actieonderzoek

DOEL

De gezamenlijke partijen zijn dit project aan gegaan met als doel meer kennis en ervaring op te doen over hoe gezamenlijk kan worden gewerkt aan een gezonde leefomgeving. Dit is gedaan door allereerst domein- en organisatieoverstijgend samen te werken aan dit project. Ten tweede door inzicht te krijgen in de processen en instrumenten in het ruimtelijke domein van de gemeente Nijmegen (werkpakket 2). Ten derde door concreter te maken wat nodig is voor een gezonde leefomgeving door gesprekken te voeren met inwoners en gebruik te maken generieke data (werkpakket 1 en 3).

WERKPAKKET 1 KAARTONTWIKKELING

In werkpakket 1 is gewerkt aan een set van kaarten waarop de aandachtsgebieden per thema en stadsdeel zijn geïdentificeerd.

Hiervoor is 3 keer een cyclus doorlopen: dataverzameling --> projecteren op kaart --> bespreken in het team en co-onderzoekers --> aanpassen --> presenteren --> bespreken in brede netwerkgroep.

WERKPAKKET 2 PROCESINZICHT

In werkpakket 2 is gewerkt aan een flowchart van de processtappen en de bijbehorende instrumenten in het fysieke domein. Zo wordt inzichtelijk waar gezonde leefomgeving op de agenda kan staan en hoe het goed te borgen. Hiervoor heeft documentenonderzoek plaatsgevonden, zijn vele gesprekken gevoerd en is aangesloten bij teambijeenkomsten.

WERKPAKKET 3 INWONERS

In werkpakket 3 zijn de ervaringen en de behoeften van de inwoners opgehaald waarbij ook het kaartmateriaal wat in ontwikkeling was in werkpakket 1 is getoetst.

Hiervoor zijn 5 divers samengestelde groepsgesprekken geweest met, in totaal, 46 inwoners verdeeld over Hatert/Grootstal en Lindenholt.

Wie deden er mee?

• inwoners • wijkregisseurs • opbouwwerker
• huisarts beleidsadviseurs • projectleiders
• managers • stedenbouwers • (co-) onderzoekers

• Gemeente • GGD-GZ • Bindkracht10
• Woonwaarts • Talis • Radboudumc
• Radboud Universiteit • zorg • inwoners

Nijmegen

Radboudumc

Radboud Universiteit

BINDKRACHT10

AMPHI

Academische werkplaats
publieke gezondheid

Gelderland-Zuid

Samen werken aan een gezonde leefomgeving

Participatief actieonderzoek

Focus van het project

- Samenwerking tussen sociaal en fysiek domein en tussen verschillende partijen
- Proces van ruimtelijke projecten
- Inbreng inwoners en gebruik van gezondheidsinformatie
- Thema's bewegen, groen, ontmoeten en voorzieningen

Gemeente Nijmegen
**AFBAKENING VAN PROJECT GEZONDE
LEEFOMGEVING NIJMEGEN**

Verschillende activiteiten waaronder:

5

multi-
disciplinaire
bijeenkomsten

5

groeps-
gesprekken
met inwoners

23

gesprekken
met
professionals

5

inhoudelijke
gesprekken
over fysieke
projecten

7

organisatie
en domein-
overstijgende
bijeenkomsten

Communicatie & Kennisdeling

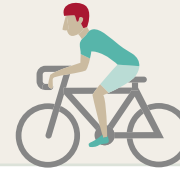
4x
Nieuwsbrieven

3x
LinkedIn
berichten

2x
Presentaties

RESULTAAT

Deze Gids “Samen werken aan een gezondere leefomgeving Nijmegen” presenteert de gezamenlijk behaalde resultaten van het project. De Gids is bedoeld voor iedereen die een bijdrage wilt leveren aan een gezonde leefomgeving, met een specifieke focus op professionals uit zowel het sociaal als fysiek domein van verschillende organisaties die een rol hebben of willen spelen in ruimtelijke processen en projecten.

De Gids geeft inzicht in de opgebouwde samenwerking, de verschillende fases van een ruimtelijke proces en welke concrete maatregelen in Lindenholt en Hatert/Grootstal bij zullen dragen aan een gezondere leefomgeving.

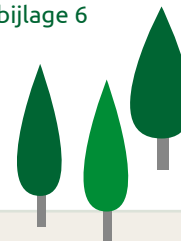
De Gids sluit af met de kernboodschap en aanbevelingen voor het vervolg. Zodat partijen samen een volgende stap kunnen zetten in het werken aan een gezondere leefomgeving in Nijmegen.

In de bijlagen presenteren wij handvatten hoe ook andere gemeenten tot dit resultaat kunnen komen.

In bijlage 1 staat beschreven hoe met inwoners die niet vanzelfsprekend naar bijeenkomsten over ruimtelijke projecten komen, een gesprek kan worden gevoerd over het onderwerp gezonde leefomgeving. Bijlage 2 geeft aan hoe de gezonde leefomgeving goed gepositioneerd kan worden in ruimtelijke processen.

Bijlage 3 geeft de instructie hoe data op kaart een middel kan zijn om vraagstukken over gezonde leefomgeving goed in beeld te krijgen en te bespreken. In bijlage 5 staat een extra kaart over voedselomgeving in de gehele stad.

Tot slot bieden we de lezers een verantwoording: bijlage 4 specifiek op de kaarten en bijlage 6 geeft de algehele verantwoording over dit project.

**DIT IS HET
RESULTAAT**

EEN BREED ACTIEF NETWERK GEZONDE LEEFOMGEVING

Door dit project is met verschillende activiteiten, waaronder werkbijeenkomsten, een nieuw breed netwerk van professionals ontstaan die enthousiast zijn om concreet aan de slag te gaan en om samen te werken aan een gezondere leefomgeving in Nijmegen. Het netwerk bestaat uit professionals van verschillende organisaties uit het sociaal en fysiek domein, brengen verschillende expertise in op het gebied van gezondheid, welzijn, zorg, stedenbouw, klimaatadaptatie, openbare ruimte, gebiedsontwikkeling en onderzoek. De deelnemers van het netwerk leerden door het project nieuwe mensen kennen van andere domeinen en kregen meer kennis en begrip voor de inzet en werkzaamheden van deze andere professionals. Verder kregen ze een breder en concreet beeld over wat de elementen van een gezonde leefomgeving en meer inzicht in de gemeentelijke ruimtelijke processen met bijbehorende instrumenten. De complexiteit van het werken aan een gezondere leefomgeving werd hierdoor voor iedereen concreet inzichtelijk.

De deelnemers hadden conform de methodiek van het participatief actieonderzoek een actieve rol in de werkbijeenkomsten. Hierin kwamen aan bod het gebruik van data, de processen en samenwerking in projecten en de opbrengst van de gesprekken met de inwoners die niet vanuit zichzelf naar bijeenkomsten over ruimtelijke projecten komen.

De deelnemers concludeerden dat er nog volop kansen en mogelijkheden zijn om integraal domeinoverstijgende samenwerking te versterken. Allereerst door meer met elkaar te delen en elkaars taal beter te leren kennen. Brede bijeenkomsten zoals in dit project is hiervoor een goede manier. Ook het meer samenbrengen van verschillende projecten in een gebied is nodig. Verder is het nodig dat er meer sturing komt op gezamenlijke en integrale doelen.

Er zijn volop kansen
en mogelijkheden

TRANSPARANTIE OVER RUIMTELIJKE PROCESSEN

Met meer transparantie over ruimtelijke processen ontstaat meer inzicht over hoe en waar het thema gezonde leefomgeving ingebracht kan worden. De ruimtelijke instrumenten die gebruikt worden in deze processen zijn hierbij de uitgangspunten. Een optimaal effect ontstaat dan ook als de gezonde leefomgeving in alle instrumenten goed is geborgd en actueel wordt gehouden.

Het startpunt van de flowchart was het handboek projectmatig werken van de gemeente Nijmegen. Dit handboek geeft inzicht in de processen en fasen van projecten, taken, rollen en verantwoordelijkheden en duidelijke beslismomenten voor het goed doorlopen van een project.

In de verschillende fasen worden verschillende instrumenten gebruikt en deze hebben ook invloed op de gezonde leefomgeving. De instrumenten zijn niet allemaal bekend of worden niet integraal toegepast. In het algemeen hebben professionals hoge verwachtingen van instrumenten; 'dat zijn onze kaders', anderzijds worden deze niet altijd door iedereen eenduidig gebruikt.

Instrumenten zijn hulpmiddelen, documenten of mechanismen die worden gebruikt om gemeentelijke taken en processen te ondersteunen, te regelen of te vereenvoudigen. Voorbeelden hiervan zijn: officiële documenten, vastgelegde processen en formulieren, digitale tools, beleidsdocumenten en administratieve controles. Instrumenten spelen een belangrijke rol bij het stroomlijnen van processen, het waarborgen van naleving van wet- en regelgeving, en het behouden van overzicht en transparantie de organisatie

Zo wordt van het instrument omgevingsvisie veel verwacht; *'In de omgevingsvisie wordt gezonde leefomgeving als kader meegegeven en zal het nog een duidelijke plek krijgen in onze uitvoering'* aldus meerdere professionals. Essentieel is dat het thema gezonde leefomgeving van de omgevingsvisie concreet genoeg wordt uitgewerkt in de omgevingsprogramma's (uitwerking op thema of gebied) en het omgevingsplan (vertaling van beleid naar juridische regels). Zo wordt geborgd dat de beleidsontwikkeling, via beleidsdoorwerking tot uitvoering komt.

De elementen van de gezonde leefomgeving die in duidelijke kaders of wetten te vangen zijn, zoals een sportveld of milieunorm, worden concreet in het fysieke domein ingezet (hardware). Professionals zijn zoekende hoe de 'zachtere' gezondheidselementen, zoals ontmoeten, veiligheid, rust, concreet gemaakt kunnen worden. Doordat gezonde leefomgeving een veel omvattend onderwerp is, zijn er meer factoren en actoren van belang. Er is dan ook geen een rechtlijnige aanpak om de gewenste resultaten te bereiken.

Meerdere professionals zijn beleidsadviseur op één of enkele thema's van de gezonde leefomgeving. Wanneer meer in gezamenlijkheid aan de voorkant van het project wordt geadviseerd en gebruik wordt gemaakt van elkaars aanvullende expertise, zal dit leiden tot meer integrale besluiten. De instrumenten omgevings tafel, het integraal strategen overleg en het ambitieweb ter ondersteuning van keuzes in de openbare ruimte, zijn goede stappen om binnen de gemeente Nijmegen integraler te werken. De successen en ervaringen hieruit kunnen helpen om de gezonde leefomgeving op meer plaatsen integraal te benaderen.

Een omgevingstafel waar ook de interne projecten worden besproken, wordt door meerdere professionals als toegevoegde waarde gezien. Zo is er ook winst te behalen door het verbinden van processen van verschillende projecten die nu nog regelmatig langs elkaar lopen.

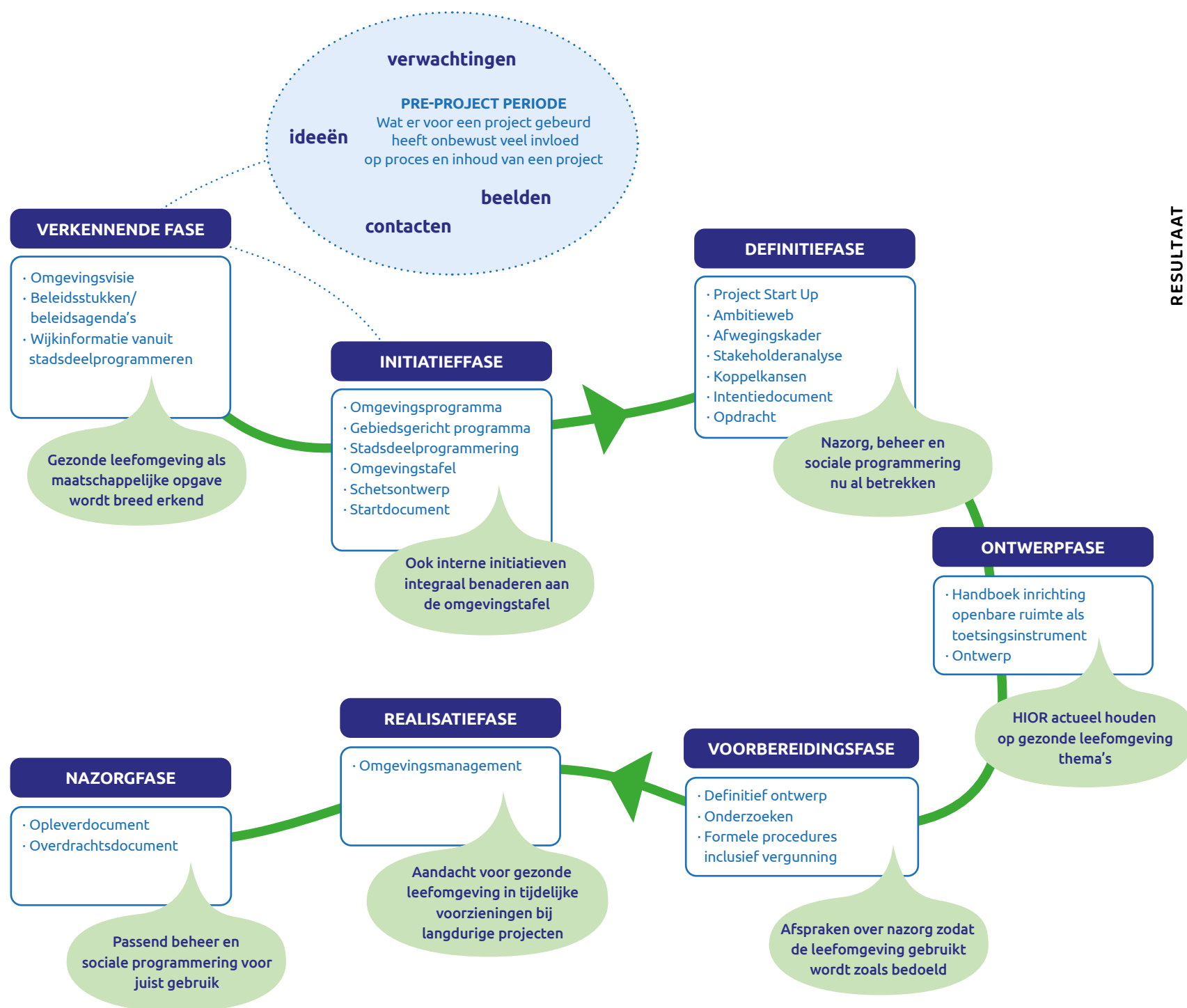
De GGD Gelderland-Zuid beschikt als ondersteunende dienst over een landelijk netwerk en actuele kennis. Daarnaast speelt GGD Gelderland-Zuid een actieve rol in projecten gericht op gezonde leefomgeving. Hun advies rondom deze opgave is daarmee actueel, integraal en vanuit het bewonersperspectief. Zo wordt ook voldaan aan een evenwichtige afweging en toedeling van functies zoals opgenomen is in de omgevingsvisie. Deze adviesfunctie is ook in het productenboek 'Gezondheid en milieu' van de GGD opgenomen. Een actievare rol van de GGD bij ruimtelijke planprocessen draagt bij aan goed onderbouwde en overwogen keuzes bij het ontwikkelen en creëren van een gezonde(re) leefomgeving en het beschermen en bevorderen van de gezondheid van de inwoners. Om dit goed te borgen is het wenselijk dat hierover concrete afspraken worden gemaakt.

Flowchart proces ruimtelijke ontwikkelingen & inbreng gezonde leefomgeving

Optimaal gebruik maken van koppelkansen

In het afwegingskader een actieve rol voor deskundigen gezonde leefomgeving

In de opdracht komen de 8 thema's van de gezonde leefomgeving terug

DE BEHOEFTE VAN INWONERS IN BEELD

Om het beeld en behoefte van inwoners uit Lindenholt en Hatert/Grootstal over hun leefomgeving inzichtelijk te maken, zijn we aangesloten bij groeps-bijeenkomsten van inwoners die in een kwetsbare situatie zitten. Juist om mensen te horen die niet zo snel naar de participatiemomenten van ruimtelijke projecten gaan. Deze werkwijze heeft geresulteerd in een handvat over het organiseren en voeren van een gesprek over de fysieke leefomgeving met inwoners die niet van zelfsprekend gaan naar bijeenkomsten over ruimtelijke projecten (bijlage 1).

Dit heeft geresulteerd in een **Blik op Lindenholt** en een **Blik op Hatert/Grootstal**. Welke hierna worden gepresenteerd.

Daarnaast zijn veel generieke data gebruikt en vertaald naar kaarten van deze gebieden om zo de relevante demografische en ruimtelijke gezondheidsaspecten in beeld te brengen. Deze vertaling naar kaarten is meerdere keren getoetst met het netwerk van professionals. Een leidraad hoe met beschikbare openbare data een kaart gemaakt kan worden gemaakt is opgenomen in bijlage 3.

Tot stand komen van **Blik op gezonde leefomgeving thema's voor Hatert/Grootstal en Lindenholt**

Voor het maken van de **Blik op** hebben we de volgende werkwijze toegepast:

- Gesprekken met inwoners over hun leefomgeving en wat zij belangrijk vinden;
- Met de sociale thema's uit het stadsdeel-programmeren zijn vragen geformuleerd die gaan over de gezonde leefomgeving;
- Deze vragen zijn beantwoord door middel van het analyseren en bespreken van relevante informatie/data op kaart met professionals in het netwerk;
- Op basis van de gesprekken met inwoners en de analyse van de kaarten worden concrete aanbevelingen gedaan voor het betreffende gebied over de besproken thema's;
- Tot slot wordt aangegeven welke mogelijke ruimtelijke processen interessant zijn om bij waan te sluiten om aan de slag te kunnen gaan met deze concrete aanbevelingen.

De ervaringen van de deelnemers om op deze manier (met gesprekken van inwoners en data op kaartniveau) meer inzicht te krijgen in wat gezonde leefomgeving nu inhoudt, was nieuw en zeer positief.

We hebben een goed gesprek gehad

Leuk om misschien over een jaar weer een gesprek te hebben

Ik had nog wel langer willen kletsen

Het combineren en projecteren van data op kaart zorgde voor concrete gesprekken, gaf nieuwe inzichten en maakte blinde vlekken zichtbaar.

ETARIA
FOOD
min.
netenweg 40

De Meeuwseacker
De Steekseacker
Horstacker
14e t/m 18e straat
Zellersacker
→

Heeskesacker
Hillekensacker
Drieskensacker
Leuvenbroek
→

Andere wijken
Bedrijvenpark
kerkenbus
↑

BLIK OP
LINDENHOLT

LINDENHOLT

OMSCHRIJVING
VAN DE WIJK EN
GEZONDHEIDS-
SITUATIE

Lindholt is een ruim opgezet naoorlogs stadsdeel in Nijmegen, gebouwd tussen 1977 en 1990. Het stadsdeel bestaat uit de wijken 't Acker, 't Broek en De Kamp en heeft de stedenbouwkundige opzet van een bloemkoolwijk met overwegend een woonerfstructuur, wat betekent dat er veel aandacht is voor langzaam verkeer en kleinschaligheid. Lindholt bestaat voor het grootste deel uit betaalbare laagbouwwoningen. In de Leefbaarometer krijgt Lindholt de klasse voldoende. Voornamelijk overlast en onveiligheid hebben een negatief effect op Lindholt. In Lindholt wonen in verhouding veel ouderen¹.

¹ Gebiedsuitwerking Omgevingsvisie
Nabije en Rechtvaardige stad Nijmegen

Gezondheidssituatie

Ervaren gezondheid

(zeer) goed ervaren gezondheid 18+

Lindholt	70%
Nijmegen	73%
Nederland	74%

Bron: Buurtatlas RIVM, Gezondheidsmonitor
Volwassenen en Ouderen 2024

Bewegen

Voldoet aan beweegrichtlijn*

Lindholt	50%
Nijmegen	54%
Nederland	49%

Bron: Buurtatlas RIVM, Gezondheidsmonitor
Volwassenen en Ouderen 2024

*Minstens 150 minuten per week matig intensief bewegen en
minstens twee keer per week spier- en botversterkende oefeningen

Overgewicht

Overgewicht 18+

Lindholt	58%
Nijmegen	40%
Nederland	50%

Bron: Buurtatlas RIVM, Gezondheidsmonitor
Volwassenen en Ouderen 2024

Mentale gezondheid

Matig tot hoog risico op angst
en depressie 18+

	Matig	Hoog
Lindholt	43%	12%
Nijmegen	48%	10%
Nederland	-	9%

Bron: Buurtatlas RIVM, Gezondheidsmonitor
Volwassenen en Ouderen 2024

Leefomgeving

Woonomgeving

(Zeet) Tevreden over woonomgeving

Lindenholt	81%
Nijmegen	86%
Nederland	88%

Bron: Buurtatlas RIVM, Gezondheidsmonitor
Volwassenen en Ouderen 2024

Wonen

(Zeet) Tevreden over eigen woning

Lindenholt	89%
Nijmegen	87%
Nederland	90%

Bron: Buurtatlas RIVM, Gezondheidsmonitor
Volwassenen en Ouderen 2024

Geluid

Ervaart matig of ernstige geluidhinder door wegverkeer < 50 km/u

Lindenholt	27%
Nijmegen	32%
Nederland	-

Bron: Buurtatlas RIVM, Gezondheidsmonitor
Volwassenen en Ouderen 2024

INWONERS EN HUN KIJK OP DE WIJK

Inwoners geven aan dat Lindenholt een fijne, rustige en veilige plek is om te wonen. Mensen groeten elkaar en helpen elkaar. Het is er erg groen en tegelijkertijd woon je in een stad met de voorzieningen in de buurt, zoals supermarkten, gezondheidscentrum, wijk-accommodatie De Brack, Broederij en 't Wijkatelier en een goede busverbinding. In de wijk kan er goed gewandeld worden en het is een goede wijk om in op te groeien. Er is volgens inwoners die er al lang wonen wel veel veranderd, onder andere meer verkeer en vermindering van de kwaliteit van het groen. Tegelijkertijd ervaren veel inwoners dat er sinds een jaar of 5 veel goede dingen gebeuren in de wijk. Deelnemers zien wel dat verschillende inwonersgroepen in de wijk gescheiden van elkaar leven. De wens bij velen is om meer verbinding te zoeken. Inwoners zien graag dat er meer aandacht komt voor overlast van verkeer in en om de wijk. En dat er meer mogelijkheden komen op in de wijk te blijven wonen als je ouder wordt.

BELANGRIJKE THEMA'S VOLGENS DE INWONERS

- Elkaar kunnen ontmoeten op verschillende locaties en via activiteiten
- Groen en natuur
- Wandelen
- Nabijheid van diverse voorzieningen
- Schoon en veilig

Inwoners gaven aan hoe belangrijk de beheersing van de Nederlandse taal is om mee te kunnen doen. Vrijwilligerswerk en meedoen met activiteiten in de buurt is een goede manier om bezig te zijn met het leren van de Nederlandse taal.

VERBETERPUNTEN VOOR EEN GEZONDERE LEEFOMGEVING

- **Verkeer:** Overlast door verkeer door te hard rijden op doorgaande wegen, het geluid van 3 omringende (snel)wegen, luchtkwaliteit en de onveiligheid bij zebrapaden.
- **Sociale onveiligheid:** door overlast van jongeren in combinatie met drugsgebruik
- **Openbare ruimte:** Slecht liggende stoepen, afval op straat, vernieling
- **Voorzieningen:** meer plekken om te ontmoeten, een café of restaurant en sport-school worden gemist.
- **Wonen:** meer levensloopbestendige woningen/appartementen

“Kletsen is heel belangrijk voor je gezondheid”

“Er is geen plek waar vrouwen elkaar leuk kunnen ontmoeten, een soort cafeetje”

SOCIALE THEMA'S EN FYSIEKE LEEFOMGEVING

Aanvullend op de gesprekken met inwoners is, op basis van beschikbare ruimtelijke data, een analyse gemaakt aan de hand van kaarten van enkele onderwerpen die voort zijn gekomen uit het proces van stadsdeelprogrammering in Lindenholt. Deze onderwerpen kwamen naar voor op basis van beschikbare cijfers en gesprekken met inwoners en professionals over wat meer aandacht vraagt in Lindenholt. Bij elk onderwerp hebben we ons een vraag gesteld in relatie tot de ruimtelijke inrichting en gebruik. Met behulp van relevante data over dat onderwerp is een analyse gemaakt en de vraag beantwoord. Op basis van deze analyse en de resultaten van de gesprekken met inwoners doen we concrete aanbevelingen om de fysieke leefomgeving van Lindenholt te verbeteren.

ONDERWERP 1:

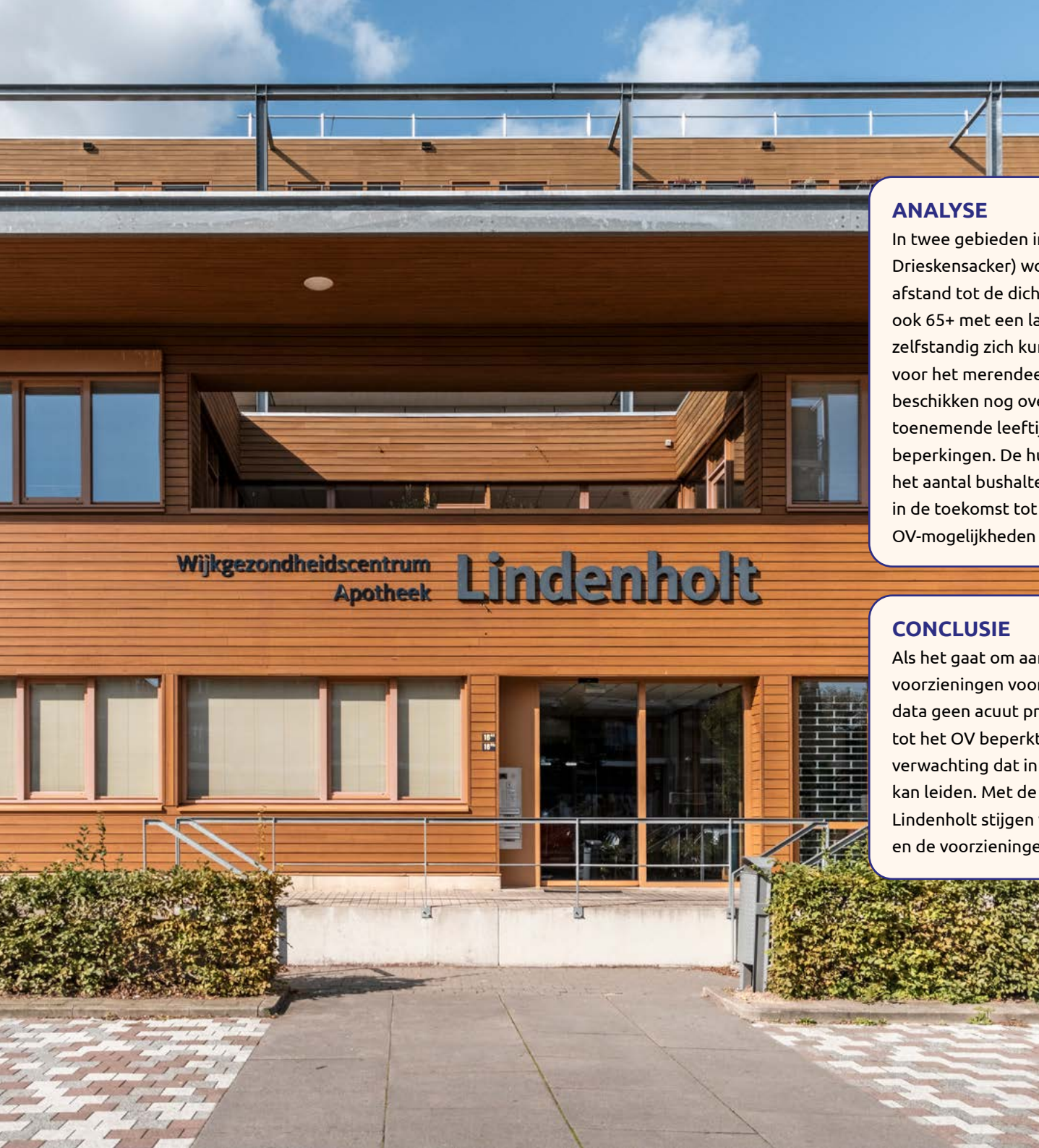
Ouderen – aanwezigheid en toegankelijkheid van voorzieningen

Voor ouderen is de nabijheid van dagelijkse voorzieningen van groot belang om zelfstandig en gezond te blijven wonen. Denk aan zorg, boodschappen kunnen doen en vervoer: zonder goede bereikbaarheid kunnen ouderen sneller in een kwetsbare positie terechtkomen. Dit onderzoek gaat in op de vraag: *Zijn essentiële voorzieningen (arts, apotheek, supermarkt, openbaar vervoer) goed bereikbaar voor ouderen?* Door de spreiding van zorglocaties, winkels, ontmoetingsplekken en bushaltes te analyseren in relatie tot woonlocaties van 65+'ers, ontstaat inzicht in waar de bereikbaarheid goed is en waar nog barrières bestaan voor zelfstandig wonen in de wijk.

IN KAART GEBRACHT:

- Spreiding van huisartsen, apotheken en supermarkten
- Locaties van ontmoetingsplekken
- Bushaltes en afstand tot de woning
- Aantal 65+'ers zonder bushalte op 200 meter afstand
- Postcodes met laagste inkomens

Bij de keuze van de data en de analyse hebben we de volgende *aannames* gedaan: de actieradius van ouderen neemt af door fysieke en gezondheidsbeperkingen, wat het buitenshuis verplaatsen moeilijker maakt. Ouderen met een laag inkomen hebben daarbij ook minder toegang tot privévervoer, waardoor hun mobiliteit verder beperkt wordt².

ANALYSE

In twee gebieden in Lindenholt (Voorstenkamp en Hillekensacker/ Drieskensacker) wonen relatief veel ouderen op plekken met een grote afstand tot de dichtstbijzijnde bushalte. In een deel van deze gebieden wonen ook 65+ met een laag inkomen en is het de vraag of deze ouderen goed en zelfstandig zich kunnen verplaatsen. Behalve voor deze groep inwoners zal voor het merendeel van de ouderen het nog geen probleem zijn, want ze beschikken nog over een auto en kunnen zelfstandig rijden. Echter, met toenemende leeftijd neemt het autogebruik af door fysieke en cognitieve beperkingen. De huidige trend in het openbaar vervoer is een afname van het aantal bushaltes en verslechtering van de OV-bereikbaarheid. Dit kan in de toekomst tot een serieus probleem leiden, omdat ouderen zonder OV-mogelijkheden minder toegang krijgen tot essentiële voorzieningen.

CONCLUSIE

Als het gaat om aanwezigheid, bereikbaarheid en toegankelijkheid van voorzieningen voor ouderen zien we op basis van de analyse van beschikbare data geen acuut probleem. Wel zijn er aandachtsgebieden waar de toegang tot het OV beperkt is en de inkomens laag zijn. Daarbij is het wel een reële verwachting dat in de nabije toekomst dit vraagstuk toch tot problemen kan leiden. Met de aankomende vergrijzing zal ook het aantal ouderen in Lindenholt stijgen waardoor het belangrijk is dat er genoeg bushaltes zijn en de voorzieningen voor hen goed bereikbaar blijven.

ONDERWERP 2: Ontmoeten

Kwalitatieve ontmoetingsplekken in de wijk dragen bij aan sociale samenhang, welzijn en een gevoel van verbondenheid. In het stadsdeel als Lindenholt, waar bewoners waarde hechten aan rust én contact, is het belangrijk te weten welke plekken zich lenen voor ontmoeting. Dit onderzoek richt zich op de vraag: *Welke plekken in Lindenholt hebben de potentie om uit te groeien tot kwalitatieve ontmoetingsplekken?* Door zitplekken, groene ruimtes, horecalocaties en veelgebruikte routes in kaart te brengen, ontstaat inzicht in bestaande kansen. Zo kunnen plekken worden aangewezen waar met kleine ingrepen of extra voorzieningen ontmoeting op een laagdrempelige manier versterkt kan worden.

IN KAART GEBRACHT:

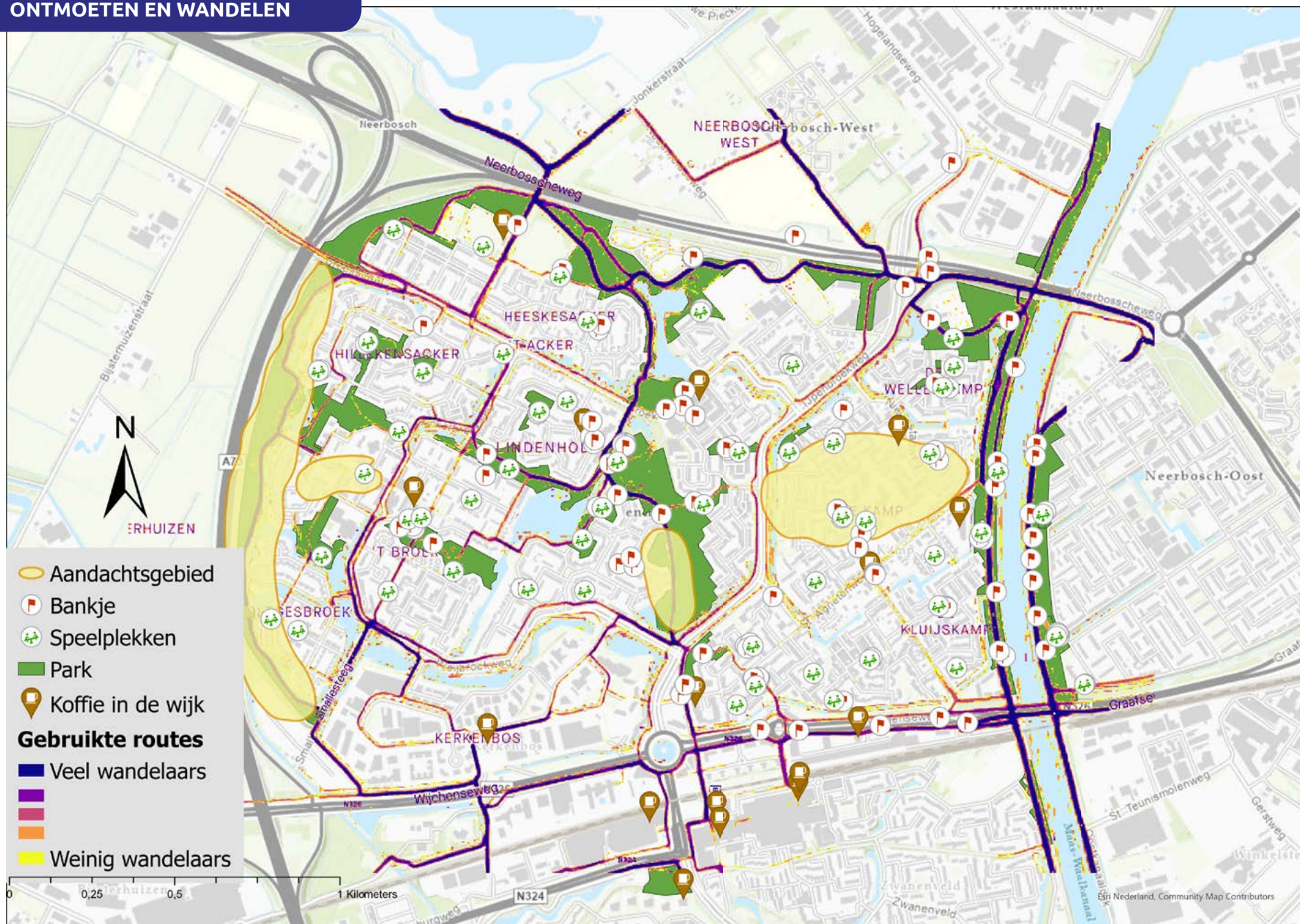
- Bankjes en zitplekken
- Groene ruimtes en parken
- Speelplekken
- Locaties waar koffie kan worden gedronken
- Looproutes

Bij de keuze van de data en de analyse hebben we de volgende aannames gedaan: ontmoeten gebeurt op plekken buiten of binnen. We kijken naar plekken met hoofddoel ontmoeten en die prettig zijn om een gesprekje te voeren. Daardoor vallen voorzieningen zoals school, supermarkt of huisarts af³.

³ Zie voor verdere toelichting en verantwoording data bijlage 4

Lindenholt ONTMOETEN EN WANDELEN

wijkcentrum Wijkatelier

ANALYSE

Als het gaat om binnen ontmoetplekken waar je ook een kopje koffie kunt drinken dan zien bewoners graag een toename in het aanbod van restaurants en café's. Verder zijn niet alle locaties, zoals een sportkantine, zijn weg op dit moment even geschikt voor alle doelgroepen.

Als het gaat om buiten ontmoeten is wandelen in het groen een populaire activiteit. Het valt op dat de routes voornamelijk noord-zuid georiënteerd, terwijl dwarsverbindingen minder goed worden benut. Zo laat de wandeldata zien dat er in de Gildekamp geen veelgebruikte dwarsverbinding is. De spreiding van bankjes is daarbij ongelijk: sommige plekken hebben een hoge dichtheid, terwijl andere gebieden geen rustpunten hebben. Op plekken waar veel wordt gewandeld, ontbreken soms bankjes of zijn ze niet seniorvriendelijk. Dit kan een belemmering vormen voor ouderen en mensen met beperkte mobiliteit. In bepaalde groengebieden, zoals de groenstrook in het westen van de wijk, zijn nog geen bankjes geplaatst, terwijl dit wel als wenselijk wordt genoemd. Aan het eind van het project is gemeld dat op één van de genoemde plekken extra banken zijn neergezet, deze staan nog niet op de kaart.

CONCLUSIE

De wijk Lindenholt kent veel mogelijkheden om te ontmoeten, zowel binnen als buiten. Tegelijkertijd kan het ontmoeten buiten nog beter gefaciliteerd worden door bestaande wandelroutes aantrekkelijker te maken, meer dwarsverbindingen mogelijk te maken en op strategische plekken een bankje of rustpunt te realiseren. Als het gaat om ontmoeten binnen dan zijn er her en der in Lindenholt plekken beschikbaar. Echter uit de gesprekken met inwoners komt naar voren dat dit toch beperkt is en dat er vooral 's avonds en in het weekend geen locatie is.

ONDERWERP 3:

Bewegen relatie tot verkeer / gebruik openbare ruimte

Een goed en veilig fietsnetwerk is essentieel voor de bereikbaarheid van voorzieningen, zeker in een wijk als Lindenholt waar veel bewoners zich per fiets verplaatsen. Fietsvriendelijke routes stimuleren actief vervoer, verlagen verkeersdruk en vergroten de zelfstandigheid van jong en oud. In dit onderzoek staat de vraag centraal: *Zijn voorzieningen in Lindenholt goed en veilig bereikbaar per fiets?* Door belangrijke bestemmingen zoals scholen, ontmoetlocaties en horeca te koppelen aan het bestaande fietsnetwerk én op termijn geplande 30 km/u-wegen, ontstaat inzicht in hoe veilig en toegankelijk de wijk per fiets is – en waar mogelijke verbeteringen nodig zijn.

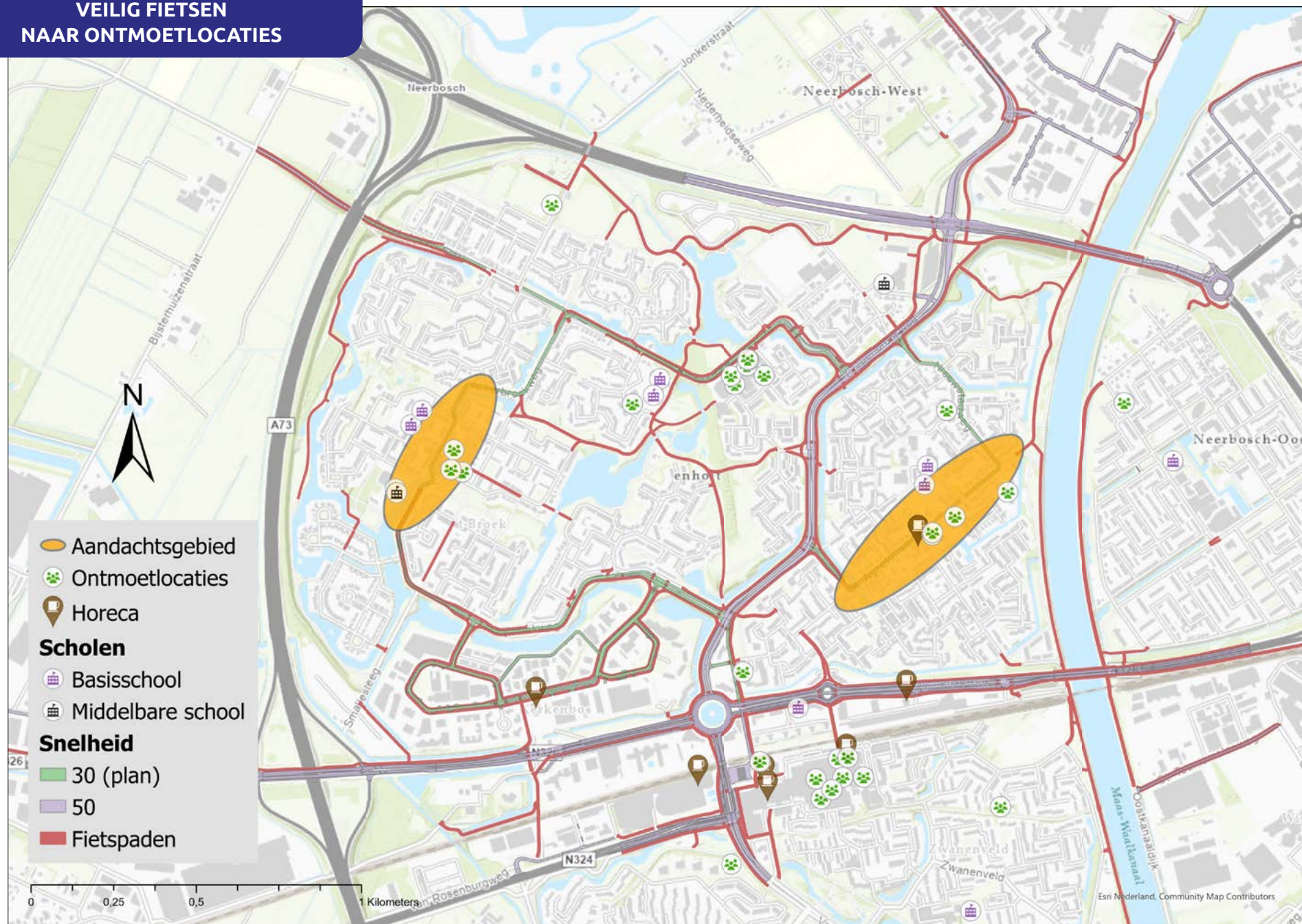
IN KAART GEBRACHT:

- Ontmoetingslocaties, horeca, basisscholen en middelbare scholen
- Fietspaden
- Toekomstige 30 km/u-wegen

Bij de keuze van de data en de analyse hebben we de volgende *aannames* gedaan: de fiets is het meest gezonde en praktische vervoersmiddel binnen de wijk en het is belangrijk dat diverse bestemmingen veilig per fiets bereikbaar zijn, bij voorkeur via gescheiden fietspaden. Verlaging van de maximumsnelheid naar 30 km/u en verbetering van de fietsinfrastructuur dragen bij aan de veiligheid, vooral op plekken met veel voorzieningen⁴.

Lindenholt VEILIG FIETSEN NAAR ONTMOETLOCATIES

ANALYSE

In het westelijk deel van Lindenholt zijn voldoende veilige fietspaden aanwezig die bewoners verbinden met voorzieningen. In het oostelijk deel (de kampwijken) ontbreken directe, veilige fietsroutes naar voorzieningen. Hier is minder keuze in fietspaden en zijn plaatsen tussen routes beperkt. De op termijn geplande 30 km/u-zone op de Agnetenweg/Nieuwstadweg zal de veiligheid voor fietsers verbeteren, maar het blijft een aandachtsgebied omdat doorgaande fietsroutes ontbreken. Fietsveiligheid is niet alleen een kwestie van infrastructuur, maar ook van beleving: bewoners mijden onveilige of onaantrekkelijke routes, wat niet direct zichtbaar is in ongevallenstatistieken.

CONCLUSIE

Volgens de inwoners wordt er op de doorgaande wegen in Lindenholt hard gereden wat zorgt voor een gevoel van onveiligheid. Verder wordt de IJpenbroekweg ervaren als een barrière. Dit vraagt om substantiele aanpassingen in de infrastructuur. Daarnaast zijn er structurele verbeteringen nodig in de fietsinfrastructuur in het oostelijk deel van Lindenholt, met name in de kampwijken. De op termijn geplande 30 km/u-zone is een stap in de goede richting, maar hiermee is aansluiting op een bredere netwerkvisie voor fietsers nog niet voldaan. Het is de verwachting dat alleen snelheidsbeperkingen niet voldoende zijn; ook aanpassingen van de infrastructuur, zoals drempels en wegversmallingen, zijn nodig om de daadwerkelijke snelheid omlaag te brengen.

CONCRETE MAATREGELEN

Op basis van de resultaten van de gesprekken met inwoners en de ruimtelijke analyse op drie onderwerpen vanuit de stadsdeel-programmering komen we tot de volgende aanbevelingen en voorstellen van concrete maatregelen in Lindenholt om zo de leef-omgeving gezonder te maken.

ONTMOETEN & VOORZIENINGEN

- Extra seniorvriendelijke bankjes plaatsen op strategische plekken, vooral langs populaire wandelroutes en in groengebieden.
- Vergroten van de toegankelijkheid en aantrekkelijkheid van ontmoetingsplekken, bijvoorbeeld door kleinschalige horeca en sociale voorzieningen te stimuleren.

BEWEGEN EN MOBILITEIT

- Vertakking van de looproutes verbeteren, zodat bewoners niet alleen noord-zuid, maar ook horizontaal door de wijk kunnen bewegen.
- Behoud, uitbreiding en waarborgen van een goede toegankelijkheid van bushaltes en OV-verbindingen in Lindenholt is noodzakelijk om de bereikbaarheid van voorzieningen voor ouderen te waarborgen.
- Actieve monitoring van mobiliteits-behoefte bij ouder wordende bewoners kan helpen om tijdig maatregelen te nemen.
- OV-verbeteringen dragen niet alleen bij aan ouderenmobiliteit, een betere zelfredzaamheid en gezondheid, maar ook aan bredere duurzaamheids- en mobiliteitstransities.
- Doortrekken van recreatieve fietsroutes in het oostelijk deel van Lindenholt.
- Verbeteren van doorgaande verbindingen en het netwerk voor fietsers, zodat bewoners veilig en efficiënt naar voorzieningen kunnen fietsen.
- Niet alleen ongelukken monitoren, maar ook fietsgedrag, routekeuzes en verkeers-beleving zodat infrastructurele ingrepen aansluiten bij het daadwerkelijke gebruik.

AANSLUITINGSMOGELIJKHEDEN BIJ LOPENDE RUIMTELIJKE PROCESSEN

Voor het realiseren van de aanbevelingen is het belangrijk om deze in te brengen en verder uit te werken bij beleidsprocessen en aankomende ruimtelijke projecten. Er zijn drie processen waar we koppelkansen zien en waar deze aanbevelingen meegenomen kunnen worden.

Allereerst de brede Mobiliteitstransitie waar de gemeente mee bezig is. Hieronder valt de aanpassingen van de 50 kilometer wegen naar 30 kilometer wegen en ook het opstellen van een programma Lopen. Binnen dit programma kan er specifiek aandacht zijn voor looproutes van en naar ontmoetplekken en voorzieningen. Verder zal de OV-congestie in 2026 plaatsvinden. Een belangrijk moment om aandacht te vragen voor behoud van buslijnen en bushaltes.

Naar aanleiding van het stadsdeelprogrammeren is een groep inwoners samen met professionals aan de slag op het thema ontmoeten. Dit is een mooie plek om bij aan te sluiten en te kijken wat de mogelijke verbeteringen zijn in de fysieke leefomgeving.

Verder is het interessant om een verbinding te maken met de ontwikkelingen rondom het Handboek toegankelijkheid en hierin te kijken hoe de aanbevelingen kunnen terugkomen.

HATERT/GROOTSTAL

BLIK OP HATERT/GROOTSTAL

OMSCHRIJVING VAN DE WIJK EN GEZONDHEIDSSITUATIE

Hatert is ontwikkeld in de jaren '60. De wijk is opgezet volgens een strakke stedenbouwkundige opzet (de parochiegedachte in combinatie met stempelbouw), met woningtypen voor alle levensfasen. De wijk heeft veel sociale woningbouw in modernistische bouwtrant met een groene dooradering en scheiding van functies. De wijk Grootstal is overwegend ontwikkeld in de jaren '50 en complexmatig van opzet. Er zijn verschillende woningtypen, ruime straten en veel groen. Nijmegen-Zuid (waaronder Hatert en Grootstal vallen) heeft een bevolkingsopbouw die lijkt op het Nijmeegse gemiddelde. De grootste groep inwoners (35%) is tussen de 30 en 59 jaar. Daarnaast zijn jongvolwassenen (22%) en ouderen (21%) sterk vertegenwoordigd. Na Dukenburg is Nijmegen-Zuid het stadsdeel met grootste aandeel 75-plussers (10%). Volgens de Leefbaarometer scoort Hatert zwak en Grootstal voldoende. De zwakke score van Hatert komt door lage scores op overlast & onveiligheid, sociale samenhang en de woningvoorraad⁵.

⁵ Gebiedsuitwerking Omgevingsvisie
Nabije en Rechtvaardige stad Nijmegen

Gezondheidssituatie

Ervaren gezondheid

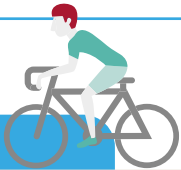
(zeer) goed ervaren gezondheid 18+

Nijmegen-Zuid*	63%
Nijmegen	73%
Nederland	74%

Bron: Buurtatlas RIVM, Gezondheidsmonitor
Volwassenen en Ouderen 2024

Bewegen

Voldoet aan beweegrichtlijn*

Nijmegen-Zuid	49%
Nijmegen	54%
Nederland	49%

Bron: Buurtatlas RIVM, Gezondheidsmonitor
Volwassenen en Ouderen 2024

*Minstens 150 minuten per week matig intensief bewegen en
minstens twee keer per week spier- en botversterkende oefeningen

Overgewicht

Overgewicht 18+

Nijmegen-Zuid	49%
Nijmegen	40%
Nederland	50%

Bron: Buurtatlas RIVM, Gezondheidsmonitor
Volwassenen en Ouderen 2024

Mentale gezondheid

Matig tot hoog risico op angst en depressie 18+

	Matig	Hoog
Nijmegen-Zuid	51%	12%
Nijmegen	48%	10%
Nederland	-	9%

Bron: Buurtatlas RIVM, Gezondheidsmonitor
Volwassenen en Ouderen 2024

⁶ Nijmegen Zuid bevat Brakkestein, Hatertse Hei, Grootstal en Hatert

Leefomgeving

Woonomgeving

(Zeer) Tevreden over woonomgeving

Nijmegen-Zuid	80%
Nijmegen	86%
Nederland	88%

Bron: Buurtatlas RIVM, Gezondheidsmonitor
Volwassenen en Ouderen 2024

Wonen

(Zeer) Tevreden over eigen woning

Nijmegen-Zuid	86%
Nijmegen	87%
Nederland	88%

Bron: Buurtatlas RIVM, Gezondheidsmonitor
Volwassenen en Ouderen 2024

Geluid

Ervaart matig of ernstige geluidhinder door wegverkeer ≤ 50 km/u

Nijmegen-Zuid	31%
Nijmegen	44%
Nederland	-

Bron: Buurtatlas RIVM, Gezondheidsmonitor
Volwassenen en Ouderen 2024

INWONERS EN HUN KIJK OP DE WIJK

De inwoners wonen over het algemeen met plezier in Hatert en Grootstal. Van de inwoners die we hebben gesproken woont een groot deel van de inwoners er al lang (langer dan 10 jaar). Het zijn rustige wijken. De belangrijkste dagelijkse voorzieningen zijn in de buurt alsook mooie groene plekken om naar toe te gaan (Goffertpark, Kanaal, Heumensoord). In de wijkcentra (Hatert en Grootstal) zijn veel verschillende activiteiten waar de deelnemers graag aan deelnemen. Beide plekken worden als belangrijk ervaren. Ten opzichte van vroeger is er in de wijken wel veel meer verloeder- ing (afval, overlast). Verder zien inwoners graag verbeteringen als het gaat om de kwaliteit van de woningen en de openbare ruimte. Stoepen liggen schots en scheef wat veilig wandelen lastig maakt.

BELANGRIJKE THEMA'S VOLGENS DE INWONERS

- Contact en ontmoeten
- Voorzieningen in de buurt
- Wijkaccommodaties met activiteiten
- Wandelen in de buurt, langs het kanaal, in het Goffertpark en Heumensoord
- Bushaltes in de buurt

“Het wijkcentrum is een fijne plek en er is veel te doen”

“Met de wandelgroep is het ingewikkeld om een route te vinden die veel schaduw heeft”

VERBETERPUNTEN VOOR EEN GEZONDERE LEEFOMGEVING

- **Wonen:** kwaliteit van de woningen (geluidoverlast, te warm, slechte isolatie) en passende woonvorm in de wijk bij ouder worden
- **Openbare ruimte:** kwaliteit en onderhoud in het algemeen (scheef liggende stoepen, afval, wegdek)
- **Voorzieningen:** openbare toiletten en mogelijkheden om op andere plekken te ontmoeten (vrouwencafé, cultuuractiviteit)
- **Ontmoeten:** te individualistisch, ontmoeten op straat, ontmoeten in gebouwen
- **Sociale veiligheid:** gevoel van onveiligheid 's nachts, maar ook door aandachtsgroepen die in huurwoningen komen wonen
- **Klimaat en hitte:** onvoldoende groen in de wijk o.a. om te kunnen wandelen in de schaduw, delen van routes ligt volop in de zon

SOCIALE THEMA'S EN FYSIEKE LEEFOMGEVING

Naast gesprekken met inwoners hebben we ook op basis van beschikbare data een analyse gemaakt op kaart van enkele onderwerpen die voort zijn gekomen uit het proces van stadsdeelprogrammering in Hatert en Grootstal. Deze onderwerpen zijn naar voren gekomen na gesprekken met inwoners en professionals over wat er belangrijk is in Hatert en Grootstal. Bij elk onderwerp hebben we ons een vraag gesteld in relatie tot de ruimtelijke inrichting en gebruik. Met behulp van relevante data over dat onderwerp is een analyse gemaakt en de vraag beantwoord. Op basis van de analyse en conclusie en de resultaten van de gesprekken met inwoners doen we aanbevelingen om de fysieke leefomgeving van Hatert en Grootstal te verbeteren.

ONDERWERP 1:

Gebruik van de openbare ruimte (toegankelijkheid en veilig) voor bewegen en ontmoeten

Een toegankelijke en veilige openbare ruimte is essentieel voor een gezonde en verbonden wijk. Grote plekken waar bewoners kunnen bewegen en elkaar ontmoeten, zoals pleinen, parken en routes door de wijk, dragen bij aan actief gebruik van de leefomgeving. Toch is het niet vanzelfsprekend dat deze plekken voor iedereen goed bereikbaar en bruikbaar zijn. In dit onderzoek staat daarom de vraag centraal: *Welke grote plekken in de openbare ruimte zijn er voor bewegen en ontmoeten, en zijn deze plekken veilig en goed toegankelijk voor de hele wijk?* Door hier inzicht in te krijgen, kunnen gerichte verbeteringen worden voorgesteld die de leefbaarheid versterken

IN KAART GEBRACHT:

- Bankjes en rustpunten
- Parken en groene ontmoetingsplekken
- Bushaltes en OV-toegankelijkheid
- Fietspaden en gebruikte wandelroutes

Bij de keuze van de data en de analyse hebben we de volgende *aannames* gedaan: groen, speelplekken en voldoende rustplekken zoals bankjes vergroten de beweegvriendelijkheid en toegankelijkheid van de leefomgeving, vooral voor ouderen. Daarnaast is goede bereikbaarheid met het OV belangrijk. Verder is een gescheiden fietsinfrastructuur cruciaal voor de verkeersveiligheid⁷.

Hatert - Grootstal
BEWEGEN EN ONTMOETEN

ANALYSE

Opvallend is de grote hoeveelheid bankjes volgens de dataset, maar bewoners geven aan dat de bruikbaarheid van deze bankjes wisselend is; ze staan niet altijd op een logische plek, of zijn van slechtere kwaliteit. Dit roept vragen op over de toepasbaarheid van de data. De verdeling van groen in Hatert en Grootstal is ongelijk: sommige woningen hebben een grote afstand tot groene gebieden, waardoor toegang tot een prettige buitenruimte niet voor iedereen vanzelfsprekend is. Gebruikersdata over de wandelroutes is beperkt. Eén prominente route is zichtbaar: van Brakkenstein via Grootstal, langs Hatert naar de brug. Dit suggereert dat er duidelijke voorkeursroutes zijn, maar het is onduidelijk waarom andere delen van de wijk minder worden gebruikt. De route langs het kanaal onder de Hatertseweg door kan worden verbeterd. De fietsinfrastructuur is beperkt: er zijn weinig gescheiden fietspaden in de wijken zelf, alleen langs hoofdwegen. Binnen de woongebieden moeten fietsers hun eigen veilige route vinden, wat niet altijd uitnodigend is. Er zijn dus meerdere zones in deze wijken met relatief weinig groen, geen rustpunten en geen aantrekkelijke wandel- of fietsinfrastructuur.

CONCLUSIE

Hatert en Grootstal hebben openbare ruimtes voor bewegen en ontmoeten, maar de toegankelijkheid, kwaliteit en veiligheid kunnen worden verbeterd. Groene ruimtes zijn niet evenwichtig verdeeld en de bestaande fietsinfrastructuur is onvoldoende geïntegreerd in de wijken.

ONDERWERP 2:

Gezonde keuzemogelijkheden (in relatie tot lekker in je vel)

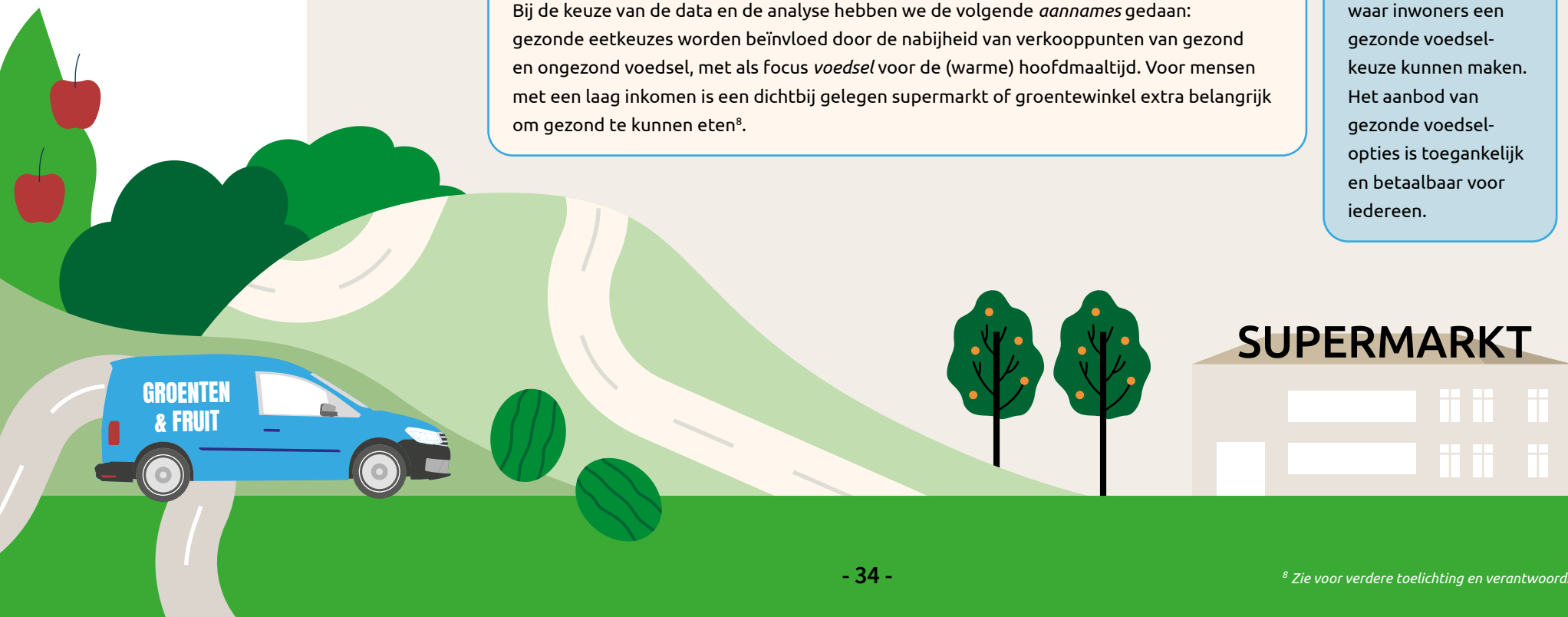
De manier waarop voedsel in de wijk wordt aangeboden, heeft invloed op de gezondheid en het eetgedrag van inwoners. Niet alleen het type aanbod, maar ook de nabijheid en toegankelijkheid van verkooppunten spelen daarbij een rol. In dit onderzoek staat de vraag centraal: *Hoe ziet het voedsellandschap in Hatert en Grootstal eruit? Welke verkooppunten van voedsel zijn in de wijk aanwezig?* Door het voedselaanbod in kaart te brengen, ontstaat inzicht in de spreiding en aard van verkooppunten. Dit gebeurt op basis van verschillende typen aanbod, met overzichtskaarten op stadsniveau (zie bijlage 5) en een gedetailleerde weergave van Hatert en Grootstal met loopafstanden.

IN KAART GEBRACHT:

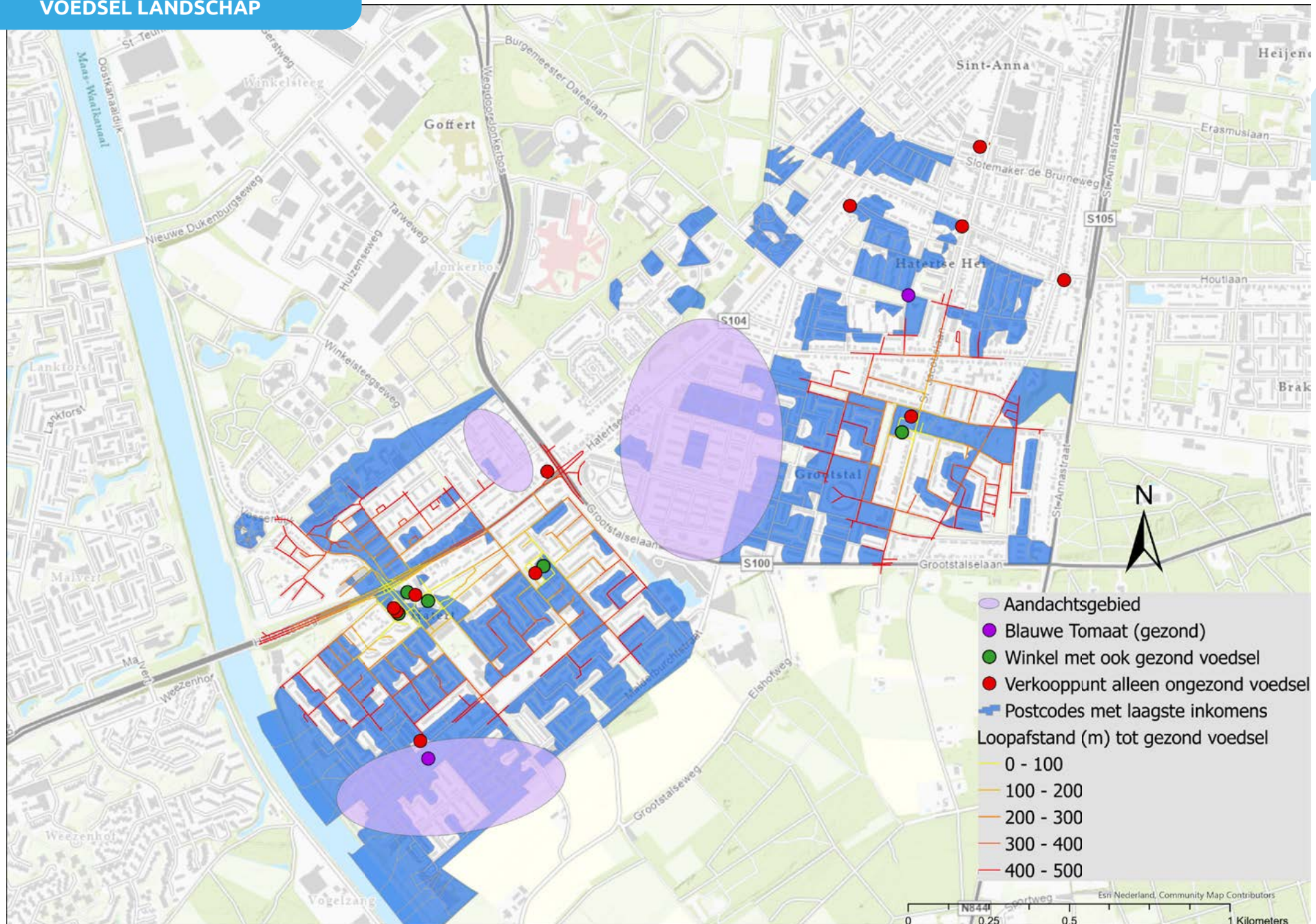
- Twee categorieën voedselaanbod (gezond, ongezond)
- Loopafstanden tot dichtstbijzijnde verkooppunt van gezond voedsel
- Postcodes met laagste inkomens

Bij de keuze van de data en de analyse hebben we de volgende *aannames* gedaan: gezonde eetkeuzes worden beïnvloed door de nabijheid van verkooppunten van gezond en ongezond voedsel, met als focus *voedsel* voor de (warme) hoofdmaaltijd. Voor mensen met een laag inkomen is een dichtbij gelegen supermarkt of groentewinkel extra belangrijk om gezond te kunnen eten⁸.

Definitie gezonde voedselomgeving is een omgeving waar inwoners een gezonde voedselkeuze kunnen maken. Het aanbod van gezonde voedselopties is toegankelijk en betaalbaar voor iedereen.

Hatert - Grootstal VOEDSEL LANDSCHAP

ANALYSE

De kaart geeft inzicht in de spreiding van gezonde voedselvoorzieningen, zoals supermarkten en groentewinkels. De 'Blauwe Tomaat' is een SRV-wagen met groenten, maar is slechts enkele dagen van de week aanwezig. Deze kaart geeft geen informatie over bezorgopties. Bewoners kunnen ook ongezonde maaltijden thuis laten bezorgen, wat een belangrijke factor is in het eetgedrag. Vergelijking met andere delen van de stad is daarom wenselijk. In Hatert en Grootstal zijn een aantal delen van de wijk ver van een supermarkt verwijderd, namelijk: het buurtje rond de Galvanistraat in Grootstal, een deel van de Diamantenbuurt en het buurtje rond de Drakensteinstraat in het zuiden van Hatert.

CONCLUSIE

De wijk biedt diverse voedselaanbieders, maar de impact van bezorgdiensten op gezonde keuzemogelijkheden is onduidelijk. Daarnaast is een vergelijking met andere wijken nodig om te bepalen of er een structureel probleem is. In bijlage 5 hebben we een begin gemaakt met deze vergelijking, maar verdere analyse is nodig.

ONDERWERP 3: Groen en klimaat

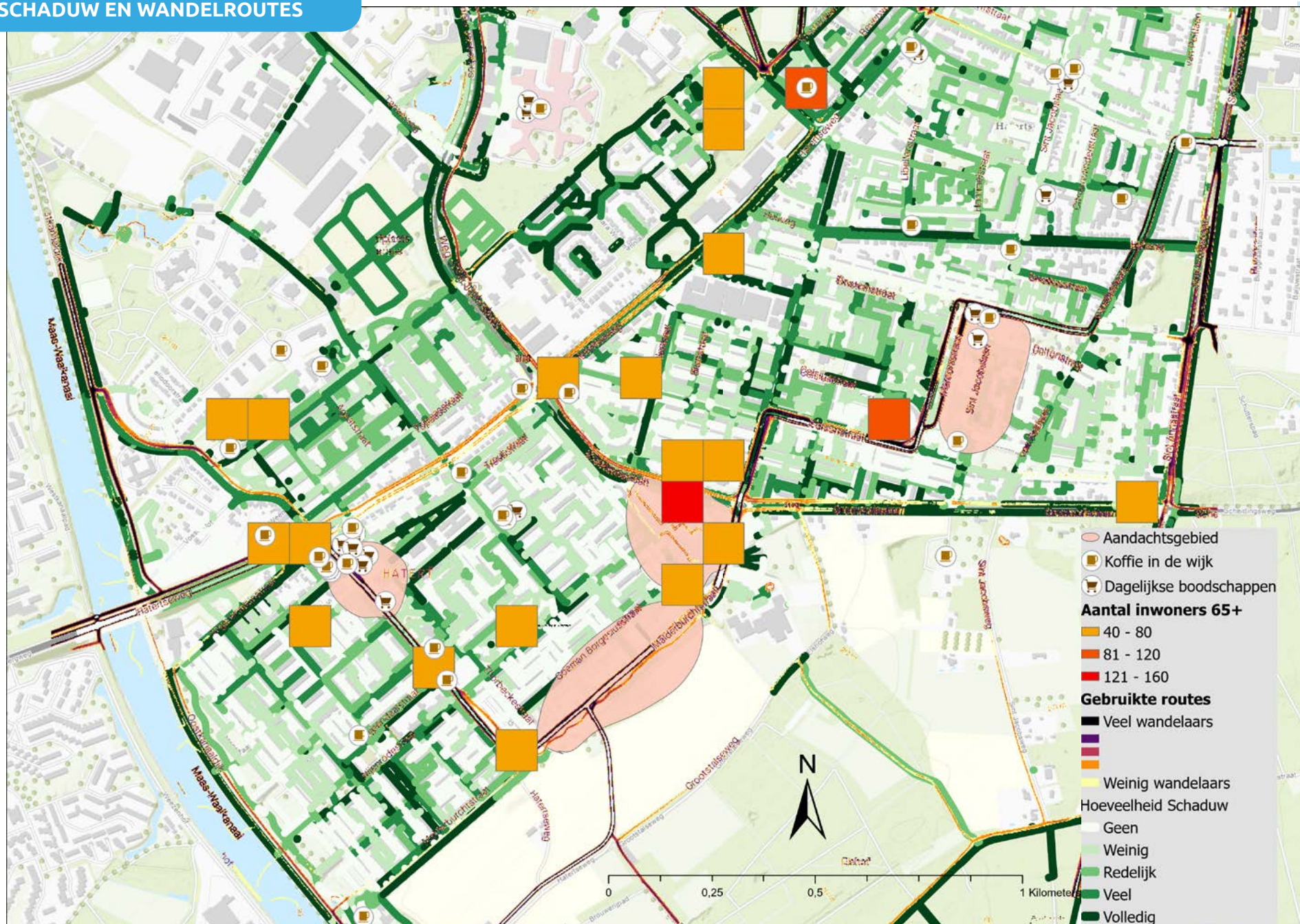
Groen in de wijk is niet alleen belangrijk voor ontspanning en ontmoeting, maar speelt ook een steeds grotere rol in het bieden van verkoeling tijdens warme dagen. Met name voor ouderen is het van belang dat zulke koele, groene plekken goed bereikbaar zijn. Dit onderzoek richt zich op de vraag: *Zijn er voldoende groene openbare ruimtes waar inwoners verkoeling kunnen vinden, en hoe ver zijn deze plekken van hun woning?* Door inzicht te krijgen in waar ouderen wonen, welke routes zij gebruiken en waar natuurlijke schaduw aanwezig is, wordt duidelijk waar de wijk aanpassingen nodig heeft op het gebied van hittebestendigheid.

IN KAART GEBRACHT:

- Aantal 65+'ers in de wijk
- Gebruikte routes door bewoners
- Hoeveelheid schaduw op wandelroutes
- Bestemmingen (dagelijkse boodschappen, koffie in de wijk)

Bij de keuze van de data en de analyse hebben we de volgende *aannames* gedaan: ouderen zijn extra kwetsbaar voor hittestress door een verminderd vermogen om hun lichaamstemperatuur te reguleren. Ook worden ze tijdens hittegolven vaak alsnog blootgesteld aan hitte door noodzakelijke verplaatsingen. Schaduwrijke, groene en koele routes helpen om langer actief te blijven, blootstelling te beperken en hittestress in de stad te verminderen⁹.

Hatert - Grootstal SCHADUW EN WANDELROUTES

ANALYSE

De kaart toont aan dat de Jacobslaan weinig schaduw biedt, terwijl hier veel voorzieningen zijn. Dit maakt het in warme periodes onaantrekkelijk om hier te verblijven. Ook de Couwenbergstraat in Hatert mist schaduw, ondanks dat hier veel voorzieningen gevestigd zijn. Dit kan een knelpunt worden bij hittegolven. De flats in het noordoosten van Hatert hebben vrijwel geen schaduwrijke plekken, terwijl hier relatief veel ouderen wonen. Dit kan gezondheidsrisico's opleveren doordat ouderen minder gaan bewegen in tijden van hitte of extra worden blootgesteld als ze naar buiten gaan voor de dagelijkse boodschap. De Maldenburgstraat, een populaire wandelroute, biedt weinig schaduw. Dit maakt de route minder aantrekkelijk op warme dagen voor recreatieve wandelingen.

CONCLUSIE

In Hatert en Grootstal zijn niet alle groene en schaduwrijke plekken optimaal verspreid over de wijk; veelgebruikte routes hebben relatief weinig schaduw, wat met name voor ouderen en inwoners in een kwetsbare situatie een probleem kan zijn bij hittegolven.

CONCRETE MAATREGELEN

Op basis van de resultaten van de gesprekken met inwoners en de ruimtelijke analyse op drie onderwerpen vanuit de stadsdeel-programmering komen we tot de volgende aanbevelingen en voorstellen van concrete maatregelen in Hatert/Grootstal om zo de leef-omgeving gezonder te maken.

INRICHTING OPENBARE RUIMTE

Inventarisatie van de kwaliteit van bankjes en rustpunten, in plaats van alleen kwantitatieve aanwezigheid.

BESCHIKBAARHEID GEZONDE VOEDING

- Analyse uitbreiden met data over bezorgdiensten en voedingspatronen.
- Vergelijking maken met andere wijken om te zien of Hatert en Grootstal significant verschillen in toegang tot gezonde voeding.
- Verkennen van mogelijkheden om gezond voedsel-aanbod te stimuleren, bijvoorbeeld via stedelijke planning en vergunningenbeleid.

BEWEGEN

- Inzicht in veelgebruikte wandel- en fietsroutes: verder onderzoek nodig naar hoe bewoners zich verplaatsen en hoe deze routes verbeterd kunnen worden.
- Uitbreiding van gescheiden fietsroutes binnen de wijk om veiligheid en toegankelijkheid te vergroten.

GROEN

- Betere ontsluiting van groen: creëren van goed bereikbare groene plekken voor alle bewoners.
- Gericht vergroenen van gebieden met hoge temperaturen en weinig schaduw, zoals de Jacobslaan, Couwenbergstraat en Maldenburgstraat.
- Meer bomen en schaduwplekken bij voorzieningen en drukke wandelroutes om hittebestendigheid van de wijk te verbeteren.
- Toegankelijkheid van groene ruimtes vergroten door verbeterde verbindingen en infrastructuur.

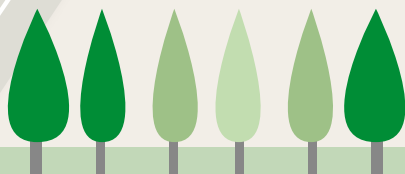
AANSLUITINGSMOGELIJKHEDEN BIJ LOPENDE RUIMTELIJKE PROCESSEN

Voor het realiseren van de aanbevelingen is het belangrijk om deze in te brengen en verder uit te werken bij beleidsprocessen en aankomende ruimtelijke projecten. Er zijn verschillende processen waar we koppelkansen zien en waar deze aanbevelingen meegenomen kunnen worden.

Zo wordt er in Hatert binnenkort gestart met de wijkaanpak BOSS (Bewegen, Ontmoeten, Sporten en Spelen) en ook met de vernieuwingsgolf openbare ruimte. Beide processen bieden kansen om fysieke aanpassingen in de wijk te doen.

De gemeente wil per jaar 1000 bomen planten en heeft hier middelen voor beschikbaar. Het is goed om te kijken welke mogelijkheden er zijn voor Hatert en Grootstal en samen met inwoners te kijken waar populaire wandelroutes meer schaduw kunnen krijgen. Ook hier is het goed om de verbinding te maken met de ontwikkelingen rondom het Handboek toegankelijkheid.

Verder is er een actief stadsbreed netwerk van verschillende organisaties, waaronder de Blauwe Tomaat, Van Tuin Tot Bord en het Heerlijke Land rondom gezond voedsel. Samen met dit netwerk kunnen mogelijkheden worden verkend voor meer gezonde voedselopties in Hatert en Grootstal.

VERVOLG

VERVOLG

Met de uitvoering van het project zijn nieuwe stappen gezet om te werken aan een gezondere leefomgeving. Samenwerken vanuit verschillende organisaties en met beleidsdisciplines op dit thema heeft gezorgd voor de verwachte meerwaarde. Meerwaarde zit hem in het leren van elkaars perspectieven, kennis en kunde. Ook in het beter begrijpen van elkaars taalgebruik en het delen van ervaringen en deskundigheid zorgt voor een grotere stap voorwaarts.

Het vervolg

samen concreet aan de slag

Door het project is meer inzicht en duidelijkheid gekomen in hoe de processen van ruimtelijke projecten verlopen en daarmee welke mogelijkheden er zijn om in de verschillende fases van een project gezonde leefomgeving in te brengen. Tevens werd duidelijk dat er voorafgaand aan een project er al gesprekken, uitgangspunten en keuzes aan bod komen die mede bepalend zijn hoe het proces en het project verloopt. In een project zijn zowel de formele als informele processen zijn belangrijk, waarbij de informele processen vaak minder zichtbaar. Met het projecteren van relevante data over een gezonde leefomgeving op kaart ontstaat visueel beter zicht op welke gebieden extra aandacht vragen. Daarbij is het wel van belang om gezamenlijke gesprekken te voeren over de kaart, om zo ook subjectieve informatie mee te nemen in het beoordelen van het vraagstuk.

Met inwoners die niet vanzelfsprekend aanwezig zijn bij participatiebijeenkomsten over ruimtelijke projecten, kan goed een gesprek gevoerd worden over een algemeen en breed onderwerp, zoals een gezonde leefomgeving. Dit vraagt wel goede voorbereiding.

Deze gesprekken bieden nieuwe perspectieven die niet zomaar naar voren komen tijdens reguliere participatiebijeenkomsten van ruimtelijke projecten. Onder andere over hoe verschillende elementen van de leefomgeving in elkaar grijpen en invloed hebben op hun gezondheid en welbevinden.

Het uitvoeren van een project waarin essentiële partijen voldoende tijd en middelen krijgen om betrokken te zijn en mee te kunnen werken, draagt bij aan het vergroten van het draagvlak op het onderwerp. Door co-onderzoekers is tijdens het hele project het perspectief van inwoners ingebracht en meegenomen. Het werken met een duidelijk doel, concrete tussenstappen (actiegericht onderzoek) en brede interactieve bijeenkomsten zijn positieve elementen geweest.

De resultaten van dit project en de ervaringen resulteren in de volgende kernboodschap en aanbevelingen voor het vervolg.

KERNBOODSCHAP

Werken aan een gezondere leefomgeving kan alleen samen. Inwoners en professionals van verschillende organisaties moeten samen concreet aan de slag in een wijk om zo ervaringen, expertises en processen te bundelen en zo te werken aan het gezamenlijke doel, een gezondere leefomgeving voor inwoners.

VERVOLG

AANBEVELINGEN

VOOR ALLE BETROKKENEN

- Start een brede samenwerking concreet in de wijk waarin gezondheid op één staat.
- Behoud en versterk het netwerk van professionals rondom het thema gezonde leefomgeving, naar een stadsbreed platform onder Groen, gezond en in beweging. Gebruik het platform voor interdisciplinaire kennismaking en kennisdeling.
- Betrek vanaf het begin inwoners bij een project. Doe dit via en met de werkers in de wijk.
- Continueer kennisdelen over goede voorbeelden, nieuwe ontwikkelingen en inzichten m.b.t. de gezonde leefomgeving.
- Investeer in een structurele samenwerking tussen onderzoek – beleid – praktijk op het thema gezonde leefomgeving.

SPECIFIEK VOOR MANAGERS

- Interdisciplinair werken wordt verder gestimuleerd en gefaciliteerd door medewerkers de ruimte en tijd te geven hierin zich te ontwikkelen.
- Opdrachten voor opgaves/ projecten en ontwikkelingen krijgen zo mogelijk een interdisciplinaire aanpak.

SPECIFIEK VOOR DE GGD

- Versterk de verbindingen tussen de afdelingen binnen de GGD om zo een éénduidig aanbod op gezonde leefomgeving te kunnen presenteren aan de gemeente.

SPECIFIEK VOOR DE GEMEENTE

- Neem het initiatief en breng inwoners en partijen samen.
- Concretiseer wat het leidende principe gezonde leefomgeving in de omgevingsvisie betekent voor alle betrokken beleidsdisciplines in het fysieke domein (van beleidsontwikkeling naar beleidsdoorverwerking).
- Concretiseer het thema gezonde leefomgeving in de instrumenten en met name het Handboek inrichting openbare ruimte (HIOR).
- Concretiseer in elke project hoe inwoners die niet vanzelfsprekend naar participatiebijeenkomsten komen hoe zij bij het project kunnen worden betrokken.
- Focus op het goed implementeren van instrumenten en interdisciplinaire activiteiten, zoals de Omgevingstafel en het Integraal Strategen Overleg. Evalueer regelmatig om de succesfactoren vast te kunnen houden en om goede vervolgstappen te kunnen zetten.
- Versterk de positie van het thema gezonde leefomgeving binnen de gemeentelijke organisatie door een centrale van een team gezonde leefomgeving.
- Maak voor elk ruimtelijk project een spoorboekje voor alle betrokkenen, om te zorgen dat het proces inzichtelijk is en iedereen weet wanneer hij kan of moet instappen in het proces.
- Een realistische nazorgfase in ruimtelijke projecten is essentieel voor het gebruik en beheer zoals bedoeld. Zo krijgen we de meeste impact voor bewoners.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

van de Gids Samen
werken aan een
gezondere leef-
omgeving Nijmegen

VOORBEREIDING VAN HET GESPREK

- ☐ Beschrijf helder wat het doel is
Geef aan waar het gesprek wel en niet over gaat en wat mensen wel en niet mogen verwachten.
Het hoeft niet direct iets op te leveren voor de inwoner, maar geef dat duidelijk aan.
- ☐ Bestaande groepen inventariseren
Zoek uit welke groepen er al actief zijn in de wijk. Vraag de begeleiders van de groepen of ze binnen hun groep willen polsen of er interesse is om deel te nemen.
- ☐ Bij interesse: doel en opzet herhalen
Check of alles duidelijk is en leg nogmaals het doel uit.
- ☐ Wensen van de groep zijn leidend
Kies dag/tijdstip, toegankelijke locatie (liefst huiselijk), vorm, beloning en terugkoppeling in overleg met de groep.
- ☐ Maak een gespreksleidraad
Begin met een eenvoudige inleiding, bouw langzaam op via herkenbare voorbeelden (bijv. bankje in het park / wandelen & andere vormen van bewegen). *Let op aannames (bijv. 'waar sport je?' is niet neutraal). Vermijd waardeoordelen over de wijk of leefomgeving.*

TOEGANKELIJKE INFORMATIE

Schrijf en praat op B1 niveau. Vermijd jargon. Schijf een toestemmingsverklaring ook op B1 niveau.

In gesprek met inwoners

over het thema gezonde leefomgeving

HET GESPREK

- ☐ Zorg voor een ontspannen sfeer en koffie/thee/water met er iets bij. *Let er op dat dit (indien van toepassing in de gespreksgroep) Halal is, hou rekening met Ramadan.*
- ☐ Zorg ervoor dat een bekend gezicht / begeleider van de groep aanwezig is tijdens het gesprek en niet alleen de onderzoeker.
- ☐ Begin de bijeenkomst met het herhalen van de informatie van de uitnodiging: het doel, waar gaat het over en waarover niet, wat zijn de verwachtingen. *Leg de reden uit van de toestemmingsverklaring en help zonder druk mensen die moeite hebben met lezen en schrijven.*

ALS ONDERZOEKER

- ☐ Praktijkprofessionals moeten het onderzoek goed begrijpen om het uit te kunnen leggen aan bewoners.

Check regelmatig of iedereen die je spreekt over het onderzoek nog steeds weet waar het over gaat.

- ☐ Zoek de taal die aansluit bij de praktijkprofessionals.

Vermijd onderzoeksjargon.

Realiseer je dat praktijkprofessionals er zijn voor de inwoners en werken aan onderwerpen waar inwoners interesse in hebben. Ze zijn geen leverancier van bewoners.

HET LEZEN VAN DE FLOWCHART

Het startpunt van de flowchart is het handboek projectmatig werken van de gemeente Nijmegen geweest. In dit handboek zijn de processen opgenomen en geeft inzicht in de rollen, taken, verantwoordelijkheden, fasen en duidelijke beslismomenten voor het goed doorlopen van een project.

Instrumenten zijn hulpmiddelen, documenten of mechanismen die worden gebruikt om gemeentelijke taken en processen te ondersteunen, te regelen of te vereenvoudigen. Voorbeelden hiervan zijn: officiële documenten, vastgelegde processen en formulieren, digitale tools, beleidsdocumenten en administratieve controles. Instrumenten spelen een belangrijke rol bij het stroomlijnen van processen, het waarborgen van naleving van wet- en regelgeving, en het behouden van overzicht en transparantie in de organisatie.

Er is een veelheid aan instrumenten die invloed hebben op de gezonde leefomgeving. Deze zijn niet allemaal bekend of worden niet integraal toegepast. In het algemeen zijn de verwachtingen van instrumenten hoog; 'dat zijn onze kaders', anderzijds worden deze niet altijd door iedereen eenduidig gebruikt 'onze werkwijze werkt bewezen goed'.

Van de omgevingsvisie, die binnenkort wordt vastgesteld, wordt veel verwacht. 'In de omgevingsvisie wordt gezonde leefomgeving als kader meegegeven en zal het een nog duidelijkere plek krijgen in onze uitvoering'

AANBEVELINGEN OM DE GEZONDE LEEF- OMGEVING OPTIMAAL TE POSITIONEREN:

A. Snel te realiseren

- Door het actueel houden van de gezonde leefomgevingselementen in de instrumenten, specifiek ook in het Handboek Inrichting Openbare Ruimte (HIOR), is gezonde leefomgeving goed geborgd
- Bij de ontwikkeling van nieuwe instrumenten heeft het meerwaarde de gezonde leefomgeving een plaats te geven
- De gezonde leefomgeving uit de omgevingsvisie dienen verder geconcretiseerd te worden naar omgevingsprogramma's en omgevingsplannen (beleidsontwikkeling, beleidsdoorvoering en uitvoering)

- Deel actief kennis over gezonde Leefomgeving zo blijft het thema breed bij professionals onder de aandacht
- Als bij de ontwikkeling van instrumenten voldoende tijd en aandacht is voor implementatie worden deze vaker eenduidig en volledig gebruikt
- Door bij ieder ruimtelijk project een spoorboekje te maken voor alle betrokkenen is het proces inzichtelijk en weet iedereen wanneer hij/zij kan of moet instappen in het proces.

B. Op de middellange termijn te realiseren

- Als de omgevingstafel ook voor interne initiatieven wordt ingezet vindt daarover ook een meer integrale benadering en discussie plaats
- Door extra aandacht in langdurige projecten te geven aan gezonde leefomgeving in tijdelijke voorzieningen, heeft dit een positief effect op de inwoners.
- Een realistische nazorgfase in ruimtelijke projecten verdient voldoende aandacht omdat dit essentieel is voor het gebruik en beheer zoals bedoeld. Zo krijgen we de meeste impact voor bewoners.

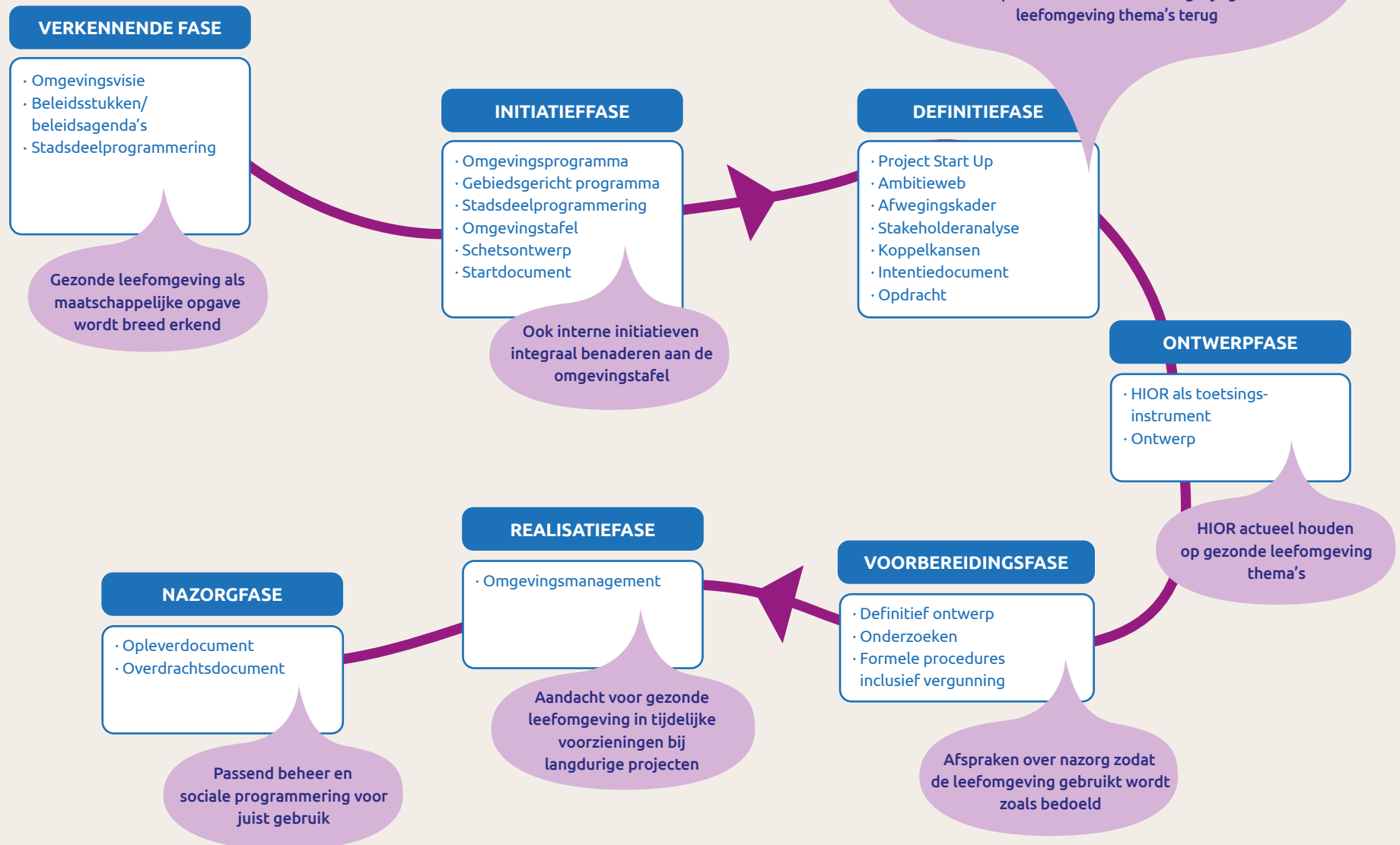
C. Visie en organisatie bespreekpunten

- Door het verbinden van verschillende opgaves wordt stapel-effect voorkomen en wordt er samengewerkt aan een integrale aanpak en worden koppelkansen optimaler benut.
- Een adviesraad gezonde leefomgeving waarin de GGD gepositioneerd is, kan meerwaarde hebben. Een verkenning hierin is te overwegen.
- Door het uitbreiden van integrale activiteiten en projecten waar gezonde leefomgeving prioriteit krijgt wordt de kwaliteit en impact op het realiseren van een gezonde leefomgeving verhoogd.
- Door gezonde leefomgeving niet als apart thema te benaderen maar een leidend principe te laten zijn binnen de gemeentelijke organisatie en het bestuur krijgt het de positie voor gezondheid van inwoners.

BIJLAGE 2

van de Gids Samen
werken aan een
gezondere leef-
omgeving Nijmegen

Flowchart ruimtelijke ontwikkelingen

BIJLAGE 3

van de Gids Samen
werken aan een
gezondere leef-
omgeving Nijmegen

1. UITDAGINGEN

De eerste stappen in WP1 lieten zien: kaarten zijn waardevol, maar niet vanzelfsprekend geschikt als gespreksstarter met inwoners. Stakeholders noemden verschillende knel- en aandachtspunten:

- ☐ Het interpreteren van kaarten vraagt verschillende cognitieve stappen: oriënteren, interpreteren, evalueren. Hierdoor vereist het tonen van kaarten een goede introductie en duidelijke uitleg.
- ☐ Kaarten roepen vragen op die verder gaan dan wat op de kaart staat; aanvullende context is essentieel. Niet alle relevante informatie staat namelijk op kaarten. Belangrijke lokale elementen, zoals informele ontmoetingsplekken, ontbreken vaak.
- ☐ Het risico op onbedoelde oordelen of stigmatisering is aanwezig, bijvoorbeeld bij het tonen van data over fastfoodlocaties.
- ☐ Verschillende typen informatie op één kaart leiden zelden tot een gedeelde analyse, omdat mensen met verschillende brillen kijken.

2. AANBEVOLEN AANPAK

De geleerde lessen hebben geleid tot een aangepaste werkwijze in WP1, met de volgende aanbevelingen:

- ☐ **Start het gesprek zonder kaart**, maar met open vragen over behoeften, zorgen en ervaringen. Ga daarbij uit van bestaande vragen of andere signalen uit het sociaal domein.
- ☐ **Breng actief de verbinding tot stand** tussen thema's uit het sociaal domein en ruimtelijke mogelijkheden.
- ☐ **Stel eerst vragen**, bepaal dan welke data relevant zijn om deze vragen te ondersteunen.
- ☐ **Draai de logica om**: laat niet de kaart het probleem bepalen, maar stel het probleem vast en maak daar een

kaart van. Werk in kleine groepen aan het definiëren van aandachtspunten per thema/gebied, eventueel met co-onderzoekers of bewoners.

- ☐ **Presenteer de kaarten met deze aandachtsgebieden** aan een bredere groep, met vragen als:
 - Worden deze gebieden herkend?
 - Is het duidelijk waarom deze gebieden zijn gekozen?
 - Welke informatie ontbreekt nog?
 - Hoe helpt deze data in het werk?
- ☐ **Streef niet naar de perfecte kaart**, maar naar een werkbare kaart voor een zo groot mogelijke groep. Pas aan op de doelgroep: bewoners willen één overzichtelijke kaart, beleid heeft baat bij themakaarten.

Goed gebruik van data op kaarten

Handleiding: Effectief gebruik van ruimtelijke data en kaarten in samenwerkingsprocessen

Gebaseerd op de ervaringen binnen Werkpakket 1 (WP1) van het project rond een gezonde leefomgeving, biedt dit document inzichten en aanbevelingen voor het effectief inzetten van ruimtelijke data en kaarten in samenwerkingsprocessen met bewoners, professionals en beleidsmakers. WP1 richtte zich op hoe data ingezet kan worden om samenwerking te ondersteunen en interventies te realiseren in de leefomgeving.

3. NUTTIGE TOEPASSINGEN

Hoewel kaarten niet altijd geschikt zijn als beginsituatie, bieden ze wel degelijk meerwaarde als ze op het juiste moment en met het juiste doel worden ingezet. Er zijn drie toepassingen die in de praktijk goed werkten:

- ☐ **Signaleringskaart** - Brengt blinde vlekken aan het licht voor nadere verkenning door professionals.
- ☐ **Prioriteitenkaart** - Kan worden ingezet in gemeentelijke systemen zoals Atlaz om aandacht te vestigen op bepaalde gebieden bij toekomstige ontwikkelingen.
- ☐ **Discussiekaart** - Werkt goed als aanleiding of katalysator voor een gezamenlijk gesprek over prioriteiten, waarden en zorgen.

4. BELANGRIJKE AANDACHTSPUNTEN !

Bij het werken met ruimtelijke data en kaarten is het cruciaal om bewust te werk te gaan. Enkele aandachtspunten:

- ☐ **Wees specifiek en lever maatwerk** in welke data je laat zien en hoe deze worden gepresenteerd.
- ☐ **Wees helder over wat de kaart wel en niet vertelt** – voorkom misverstanden of overschatting van de kaartinhoud.
- ☐ **Benoem expliciet het doel van het gebruik van de kaart**: gaat het om informeren, checken, bevestigen of juist om verkennen?
- ☐ **Houd rekening met de visual literacy van deelnemers**: kunnen ze de kaart lezen en interpreteren, of blijft het bij "het ziet er mooi uit"?

Conclusie

Ruimtelijke data en kaarten hebben een groot potentieel om bij te dragen aan samenwerking rond een gezonde leefomgeving. Maar dit potentieel komt alleen tot zijn recht als kaarten zorgvuldig, doordacht en in samenhang met het proces worden ingezet. Door uit te gaan van vragen in plaats van data, en door de nadruk te leggen op betekenisgeving in dialoog, kunnen kaarten een waardevolle rol spelen in het gezamenlijk verbeteren van buurten en wijken.

BIJLAGE 4

van de Gids Samen
werken aan een
gezondere leef-
omgeving Nijmegen

KEUZE THEMA'S EN AANPAK

In **Lindenholt** is binnen de stadsdeelprogrammering op basis van group-modelbuilding gekozen om te starten met de volgende 3 thema's:

taalvaardigheid, ontmoeten en zelfredzaamheid. Bewoners hebben aangegeven dat zij ook willen spreken over prettig wonen, lekker in je vel zitten en verbonden zijn met de buurt. Verder komt uit de gesprekken binnen stadsdeelprogrammering ook naar voren dat de volgende punten aandacht behoeven: oud worden in Lindenholt, onveiligheid van wegen, verschillende kloven tussen oud-jong, westers – niet-westers, kansenongelijkheid, eenzaamheid.

Op basis van deze informatie en kijkend naar de relatie met de fysieke inrichting en ontwikkelingen, richten we ons voor Lindenholt op de volgende thema's om verder verkennen met data.

- Ouderen – aanwezigheid en toegankelijkheid van voorzieningen
- Ontmoeten
- Bewegen / relatie tot verkeer / gebruik openbare ruimte

In **Hatert/Grootstal** was binnen het stadsdeelprogrammering nog niet een definitieve keuze gemaakt van de eerste drie prioriteiten. Maar na de eerste ronde zijn de volgende onderwerpen naar boven gekomen: **omgaan met je computer en telefoon, goed kunnen rondkomen, iedereen kan meedoen, trots op je wijk, samen leven in je kleurrijke wijk, ontmoeten in je wijk en lekker in je vel.** In Hatert willen inwoners graag meepraten over veiligheid, activiteiten, rondkomen. In Grootstal/Hatertse Hei willen ze graag meepraten over activiteiten, veiligheid en ontmoeten. Verder komen uit gesprekken de volgende onderwerpen nog naar voren: onderhoud openbare ruimte, onveiligheid, armoede.

Op basis van deze informatie en kijkend naar de relatie met de fysieke inrichting en ontwikkelingen, hebben we voor Hatert/Grootstal de volgende thema's gekozen om verder verkennen met data.

- Gebruik van de openbare ruimte (toegankelijkheid en veilig) voor bewegen en ontmoeten
- Gezonde keuzemogelijkheden (in relatie tot lekker in je vel)
- Groen en klimaat

Om deze thema's te analyseren, hanteren we een systematische aanpak waarbij data en lokale kennis worden gecombineerd:

- **Data-visualisatie:** we brengen relevante indicatoren in kaart, zoals bevolkingsopbouw, spreiding van voorzieningen, verkeersstromen en gebruik van openbare ruimte.
- **Ruimtelijke analyse:** kaarten helpen ons om te identificeren waar mogelijke knelpunten of kansen liggen.
- **Participatief onderzoek:** in samenspraak met bewoners en beleidsmakers worden de data geïnterpreteerd en worden prioriteiten bepaald.
- **Probleemclassificatie:** per thema beoordelen we de situatie op vier niveaus: geen probleem, aandachtspunt, probleem, serieus probleem.

Bij elke onderwerp uit het stadsdeelprogrammeren is een vraag gesteld. Om deze vraag te beantwoorden, is gekeken welke informatie belangrijk is. Deze informatie is op kaart gezet. Over deze kaarten zijn gesprekken gevoerd met professionals. Gezamenlijk is bepaald of en waar en hoe dit vraagstuk een probleem is in dit stadsdeel. We keken bij de analyse naar de huidige situatie, maar ook naar de toekomst. **We maken onderscheidt in vier niveau's: geen probleem, aandachtspunt, probleem, serieus probleem.**

Verantwoording kaarten

DATA EN BEPERKINGEN

Voor de kaarten is gebruikgemaakt van de meest actuele statistieken van het CBS. Een uitzondering vormen de inkomenscategorieën op postcode-6-niveau, waarvoor vanaf 2020 nog geen gegevens beschikbaar zijn. De data over veelgebruikte looproutes zijn afkomstig van Strava. Onderzoek toont aan dat deze gegevens sterk correleren met algemene mobiliteitsdata. Omdat Strava zich echter richt op recreatieve en sportieve verplaatsingen, kan deze databron een zekere bias bevatten, met name voor oudere doelgroepen kunnen daadwerkelijke routes afwijken.

Voor de kaarten met betrekking tot veilig fietsen is uitgegaan van het scenario van de Gemeente Nijmegen, waarin een groot aantal wegen een maximumsnelheid van 30 km/u zal krijgen. Het is echter nog onzeker of deze maatregel op alle genoemde wegdelen zal worden doorgevoerd.

LINDENHOLT

ONDERWERP 1 LINDENHOLT:

OUDEREN – AANWEZIGHEID EN TOEGANKELIJKHEID VAN VOORZIENINGEN

Aannames

- Actieradius van mensen wordt kleiner als ze ouder worden.
- Ouderen met laag inkomen hebben minder mogelijkheden zich te verplaatsen middels privé vervoer (taxi, auto).
- Los van inkomen hebben ouderen meer moeite om zich makkelijk buitenshuis te verplaatsen. Dit komt door beperkingen in mobiliteit, gezondheidsredenen waardoor wandelen, fietsen en/of autorijden niet meer mag of gaat, gevoel van onveiligheid

Gebruikte databronnen

- Locaties van huisartsen (Google), apotheken (Google) en supermarkten (Locatus)
- Locaties van ontmoetingsplekken (Gemeente Nijmegen)
- Bushaltes (Gemeente Nijmegen) en afstand tot de woning (eigen analyse)
- Aantal 65+'ers (CBS, 100*100 grid) zonder bushalte op 200 meter afstand (eigen analyse)
- Postcode 6 gebieden met minima (CBS 2019, mediaan inkomen huishouden laag, laag-onder midden)

ONDERWERP 2 LINDENHOLT:

ONTMOETEN

Aannames

- Mensen kunnen overal ontmoeten, we hebben alleen gekeken naar plekken die hoofddoel/functie ontmoeten hebben, daarmee vallen allerlei voorzieningen zoals supermarkt en huisarts af.
- We maken onderscheid tussen buiten ontmoeten en binnen ontmoeten.
- Buiten ontmoeten vindt plaats daar waar je kunt zitten en het prettig is (groen).
- Binnen ontmoeten vindt plaats daar waar je kunt zitten en koffie kunt drinken.

Gebruikte databronnen

- Bankjes en picknickbanken (Gemeente Nijmegen)
- Groene ruimtes en parken (Basisregistratie Grootschalige Topografie, Kadaster)
- Locaties waar koffie kan worden gedronken (Locatus)
- Veel gebruikte looproutes (Strava)

ONDERWERP 3 LINDENHOLT:

BEWEGEN RELATIE TOT VERKEER / GEBRUIK OPENBARE RUIMTE

Aannames

- Het meest gezonde en praktische vervoersmiddel binnen de wijk is de fiets.
- Het is belangrijk dat de meeste bestemmingen binnen de wijk op een veilige manier met de fiets te bereiken zijn.
- Gescheiden fietspaden zijn het meest veilig.
- De gemeente Nijmegen is van plan de maximumsnelheid van een groot aantal wegen te verlagen van 50 km/u naar 30 km/u. Dit laatste is ook voor de veiligheid van fietsers wenselijk.
- Plekken met een hoge concentratie van voorzieningen en weinig gescheiden fietsinfrastructuur hebben een verhoogd risico op onveilige verkeerssituaties.

Gebruikte databronnen

- Ontmoetlocaties (Gemeente Nijmegen)
- Horeca (Locatus)
- Basisscholen en middelbare scholen (Google)
- Fietspaden (Basisregistratie Grootschalige Topografie, Kadaster)
- Toekomstige 30 km/u-wegen (Gemeente Nijmegen)

HATERT / GROOTSTAL

ONDERWERP 1 HATERT/GROOTSTAL: GEBRUIK VAN DE OPENBARE RUIMTE (TOEGANKELIJKHEID EN VEILIG) VOOR BEWEGEN EN ONTMOETEN

Aannames

- De hoeveelheid groen is een belangrijke indicator voor de beweegvriendelijkheid van de leefomgeving.
- Voldoende bankjes en rustplekken zijn belangrijk voor de toegankelijkheid van de buitenruimte, vooral voor ouderen. Om uit te rusten, maar ook voor ontmoeten.
- Speelplekken zijn ook ontmoetingsplekken, voor jong en oud.
- Gescheiden fietsinfrastructuur is belangrijk voor de verkeersveiligheid.

Gebruikte databronnen

- Bankjes en rustpunten (Gemeente Nijmegen)
- Parken en groene ontmoetingsplekken (Open Street Map)
- Bushaltes (Gemeente Nijmegen) en OV-toegankelijkheid (eigen analyse)
- Fietspaden (Basisregistratie Grootschalige Topografie) en gebruikte wandelroutes (Strava)

ONDERWERP 2 HATERT/GROOTSTAL: GEZONDE KEUZEMOGELIJKHEDEN (IN RELATIE TOT LEKKER IN JE VEL)

Aannames

- Gezonde keuzes rondom eetgedrag worden mede bepaald door de aanwezigheid van en afstand tot verkooppunten van gezond en ongezond voedsel.
- Uitgangspunt voor de analyse is voedsel voor de (warme) hoofdmaaltijd.
- Verkooppunten van gezond voedsel zijn supermarkten en groentewinkels.
- Verkooppunten van ongezond voedsel zijn o.a. snackbars, grillrooms, etc.
- Voor mensen met een laag inkomen is een gezond verkooppunt in de nabije omgeving extra belangrijk.

Gebruikte databronnen

- Twee categorieën voedselaanbod: gezond en ongezond (Locatus)
- Loopafstanden (eigen analyse)
- Postcode 6 gebieden met minima (CBS 2019, mediaan inkomen huishouden laag, laag-onder midden)

ONDERWERP 3 HATERT/GROOTSTAL: GROEN EN KLIMAAT

Aannames

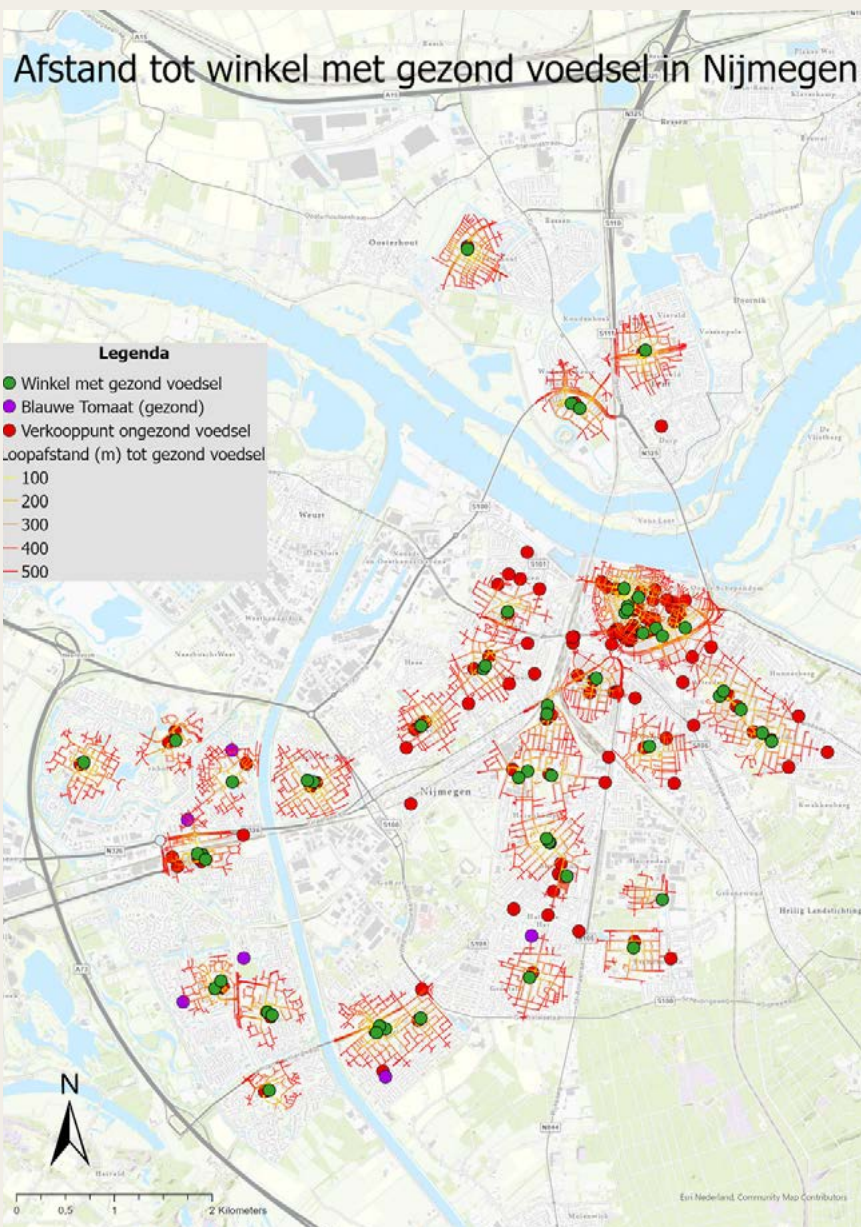
- Ouderen zijn kwetsbaar voor hittestress omdat het zelfregulerende vermogen van het lichaam wat betreft lichaamstemperatuur is verminderd ten opzichte van jongere mensen.
- Schaduw is de belangrijkste factor voor het mitigeren (verminderen) van stedelijke hittestress.
- Tijdens een hittegolf zijn er 'gedwongen' verplaatsingen (van/naar werk, dagelijkse boodschappen) waardoor mensen worden blootgesteld aan hitte.
- Groene, koele routes naar bestemmingen zijn belangrijk om blootstelling te minimaliseren.

Gebruikte databronnen

- Aantal 65+'ers in de wijk (CBS)
- Gebruikte routes door bewoners (Strava)
- Hoeveelheid schaduw op wandelpaden (Cobra Groeninzicht)
- Supermarkten en drogisterijen, horeca (Locatus)

BIJLAGE 5

van de Gids Samen
werken aan een
gezondere leef-
omgeving Nijmegen

Voedselkaart Stad Nijmegen

AANNAMES

Gezonde keuzes rondom eetgedrag worden mede bepaald door de aanwezigheid van en afstand tot verkooppunten van gezond en ongezond voedsel. Uitgangspunt voor de analyse is voedsel voor de (warme) hoofdmaaltijd. Verkooppunten van gezond voedsel zijn supermarkten en groentewinkels. Verkooppunten van ongezond voedsel zijn o.a. snackbars, grillrooms, etc.

Gebruikte databronnen:

- Twee categorieën voedselaanbod: gezond en ongezond (Locatus)
- Loopafstanden (eigen analyse)

ANALYSE

Uit de analyse blijkt dat een aantal wijken in Nijmegen beperkte toegang heeft tot gezond voedselaanbod binnen loopafstand. In de wijken Tolhuis en Aldenhof (Dukenburg), het Noordelijk deel van Lindenholt, Groenewoud en Hunnerberg (Nijmegen-Oost), en Neerbosch-Oost (oostzijde Neerboschweg, Dennenstraat), is nauwelijks sprake van supermarkten of groentewinkels op loopafstand.

Ook in het Waterkwartier, met name het noordelijke deel (rond Koningsdaal), in oud-Lent (Nijmegen-Noord) en in Oosterhout (Grote Boel), ontbreekt het aan nabijgelegen gezonde verkooppunten. Deze gebieden zijn daarmee kwetsbaar als het gaat om het stimuleren van gezonde eetgewoonten, zeker voor mensen zonder toegang tot gemotoriseerd vervoer.

De geplande ontwikkeling van de Winkelsteeg biedt mogelijk kansen om gezond voedselaanbod toe te voegen in een strategisch gelegen gebied tussen meerdere wijken met een beperkt aanbod. De blauwe tomaat, als SRV-wagen met groente en fruit, biedt een interessant (mobiel) alternatief. De standplaatsen hiervan zouden op basis van bovenstaande analyse kunnen worden uitgebreid.

Verantwoording

AANLEIDING

In verschillende wijken binnen de stadsdelen in de Kanaalzone-Zuid in Nijmegen wonen mensen die gemiddeld een slechtere gezondheid hebben dan in andere wijken en de algemene populatie. In dit gebied werkt de gemeente Nijmegen aan het versterken van de sociale basis (via stadsdeelprogrammering, sociale domein) en aan ruimtelijke projecten voor woningbouw en herinrichting van de openbare ruimte (fysieke domein).

Wetenschappelijke inzichten laten zien dat domeinoverstijgende samenwerking, het betrekken van verschillende doelgroep en transparantie van processen, positieve effecten hebben op het realiseren van een gezondere leefomgeving voor inwoners.

Doel van dit project was daarom om in dit gebied;

1. de domein en organisatie overstijgende samenwerking te versterken;
2. meer inzicht krijgen in de processtappen en beslismomenten van ruimtelijke projecten;
3. en beter beeld te krijgen van de wensen en behoeften van inwoners die niet standaard naar bijeenkomsten over ruimtelijke projecten gaan.

Om op deze manier te komen tot betere samenwerking en concrete wijkmaatregelen die bijdragen aan een gezondere leefomgeving.

WERKPAKKET 1 KAARTONTWIKKELING

In werkpakket 1 is gewerkt aan een set van kaarten waarop de aandachtsgebieden per thema en stadsdeel zijn geïdentificeerd.

Hiervoor is 3 keer een cyclus doorlopen: dataverzameling --> projecteren op kaart --> bespreken in het team en co-onderzoekers --> aanpassen --> presenteren --> bespreken in brede netwerkgroep.

WERKPAKKET 2 PROCESINZICHT

In werkpakket 2 is gewerkt aan een flowchart van de processtappen en de bijbehorende instrumenten in het fysieke domein. Zo wordt inzichtelijk waar gezonde leefomgeving op de agenda kan staan en hoe het goed te borgen. Hiervoor heeft documentenonderzoek plaatsgevonden, zijn vele gesprekken gevoerd en is aangesloten bij teambijeenkomsten.

WERKPAKKET 3 INWONERS

In werkpakket 3 zijn de ervaringen en de behoeften van de inwoners opgehaald waarbij ook het kaartmateriaal wat in ontwikkeling was in werkpakket 1 is getoetst.

Hiervoor zijn 5 divers samengestelde groeps gesprekken geweest met, in totaal, 46 inwoners verdeeld over Hatert/Grootstal en Lindenholt.

PROJECTOPZET

In dit project is met participatief actieonderzoek gezamenlijk en vanuit verschillende disciplines gewerkt aan drie tegelijkertijd lopende 'werkpakketten'. De resultaten vanuit deze drie werkpakketten zijn verbonden om uiteindelijk een gezamenlijk resultaat te presenteren. De looptijd van het onderzoeksproject was 16 maanden, namelijk van 1 maart 2024 tot 30 juni 2025. ZonMw subsidieerde dit onderzoeksproject vanuit het Programma Gezonde Leefomgeving Integrale Aanpak (GLIA).

PROJECTTEAM

Het projectteam was samengesteld uit vijf leden vanuit respectievelijk; de Academische werkplaats AMPHI (eerstelijns geneeskunde Radboudumc), GGD Gelderland-Zuid, Gemeente Nijmegen en de Radboud Universiteit (afdeling managementwetenschappen). Dit team werkte nauw samen met twee inwoners vanuit de betreffende wijken in Nijmegen, die als co-onderzoeker bij het team aansloten. Het team leidde de onderzoeksprocessen in de drie werkpakketten, borgde de onderlinge verbinding en was verantwoordelijk voor uitvoeren van het onderzoek.

PARTICIPATIEF ACTIEONDERZOEK ALS METHODE

Dit onderzoeksproject is uitgevoerd als participatief actieonderzoek omdat dit type onderzoek tot inzichten en tegelijkertijd verbeteringen leidt. De leer-, kennis- en veranderdoelen van participatief actieonderzoek sluiten aan bij het doel van dit onderzoeksproject. Daarbij is co-creatie in participatief actieonderzoek tussen onderzoekers en betrokkenen essentieel, wat aansluit bij de domeinoverstijgende samenwerking van het onderzoeksproject. Hiervoor is de iteratieve (herhaalde) cyclus gebruikt bestaande uit de zes stadia van participatief actieonderzoek: motivatie – oriëntatie - diagnose - ontwikkeling - actie en evaluatie.

DATAVERZAMELING

Binnen de bovengenoemde zes stadia werd kwantitatieve bestaande data verzameld uit diverse organisatiebronnen welke niet persoonlijk zijn. Dit betreft data uit de GGD monitor, stadspeiling gemeente Nijmegen, open GIS data (niet persoonsgebonden ruimtelijke data zoals wegen, bomen, bushaltes), atlasgezondegemeente.nl en waarstaatjegemeente.nl. Deze kwantitatieve data leveren een analyse van de omgeving en ruimtelijke omgeving op. In dit onderzoek worden bestaande data met elkaar in verbinding gebracht om te onderzoeken welke nieuwe inzichten dit geeft. Hierop volgend werd kwalitatieve

data verzameld met passende werkvormen zoals interviews en focusgroepen. Hiervoor werden professionals vanuit de gemeente, GGD Gelderland-Zuid, Bindkracht10 benaderd om vanuit hun expertise input te leveren aan dit onderzoeksproject. Zij tekenden hiervoor persoonlijk een informed consent. Daarnaast werd bij inwoners in het gebied Lindenholt en Grootstal/Hatert opgehaald wat zij belangrijk vinden voor een gezonde fysieke leefomgeving. Om een zo divers mogelijke groep inwoners te bereiken, werd daar per groep inwoners een passende werkvorm voor gekozen. Aan deze inwoners is gemeld dat de input

voor een onderzoek wordt meegenomen, hiervoor is een speciaal in begrijpelijke taal toestemmingsformulier

In de drie 'werkpakketten' zijn de verschillende onderdelen verder onderzocht.

Per groep inwoners werd een passende werkvorm gekozen om een zo divers mogelijke groep inwoners te bereiken

opgesteld. De inwoners antwoorden anoniem. Er werd geen gebruik gemaakt van persoonlijke gegevens van inwoners voor het verzamelen van deze data. In de drie 'werkpakketten' zijn de verschillende onderdelen verder onderzocht. In alle drie de werkpakketten is dezelfde mixed-methode gehanteerd.

DATAMANAGEMENT

Voor het project is een datamanagementplan opgesteld volgens het format van ZonMw. De data is opgeslagen in een folder op de ELG H-schijf welke alleen toegankelijk is voor betrokken onderzoekers. Dit conform het Radboudumc protocol.

COLOFON

Juni 2025

Kristine Mourits (1,2), Carola Groenen (2), Patrick Klaassen (3), Kevin Raaphorst (4,) Marjolijn Evers (1), Jannick Harmsen (1), Kees de Ruwe (2), Monique Blanken (2), Rebecca Kramer (3), Hannie van der Meer (5)

(1) Gemeente Nijmegen, (2) Academische Werkplaats Integraal Gezondheidsbeleid, Radboudumc, (3) GGD Gelderland-Zuid, (4) Radboud Universiteit, (5) Bindkracht10

Met dank aan alle deelnemers aan het project van de Gemeente Nijmegen, GGD Gelderland-Zuid, Bindkracht10, Radboudumc, Radboud Universiteit, Woonwaarts, Talis, Portaal, en de inwoners uit Lindenholt, Hatert en Grootstal die met ons in gesprek zijn gegaan over het thema gezonde leefomgeving in hun eigen woonomgeving.

Deze GIDS is een resultaat van het project 'Gezonde leefomgeving: Verbinden en organiseren van proces, advies, kennis en samenwerking' gefinancierd door ZonMw (nr 11010012310011) vanuit het programma Leefomgeving Integrale Aanpak.

Opmaak: StudioBont

Foto's: Beeldbank Gemeente Nijmegen, Kristine Mourits, Yorick de Vries